

Net zo goed thuis

David Clarkson

uitgave van:

De Tabernakel
preken met verwachting

Eerder uitgegeven preken van jaargang 20

Joy to the world	Henry Scougal
Naast het doel	David Martyn Lloyd-Jones
De laatste dag is de beste	Thomas Brooks
De zonde van het ongelooft	Thomas Boston
Jezus herkennen	Horatius Bonar
De volle zekerheid	James Waddel Alexander
Het weggehouden hart	Thomas Manton

Jaargang 20 – nummer 8 – juli/augustus 2018

Toelichting foto omslag

Waarom zou ik naar de kerk gaan? In allerlei toonaarden is deze vraag te horen, buiten én binnen de kerk. Waarom zou gewoon thuis bidden en lezen niet genoeg zijn? Waar staat het eigenlijk in de Bijbel dat we naar de kerk moeten gaan? David Clarkson beschrijft ons de voorliefde van de HEERE voor de poorten van Sion, die in de tekst van deze preek uitgesproken wordt. Deze en vele andere redenen brengen hem tot de conclusie: de openbare godsdiensttoefening is geen wassen neus. Integendeel, het is het moment bij uitstek waarin de HEERE verheerlijkt wordt - te midden van Zijn gemeente.

Bronvermelding

oorspronkelijke titel: *Public worship to be preferred before private.*
bron: J.C. Miller (eds), *The Practical Works of David Clarkson*, vol. 3, Edinburgh 1865.

De preek is vertaald onder verantwoordelijkheid van Stichting De Tabernakel.

De pdf en de originele Engelse tekst zijn te vinden op de website:
www.tabernakel.nl

Vormgeving en druk: Drukkerij AMV, Lunteren

Net zo goed thuis

*De HEERE bemint de poorten van Sion boven alle woningen van Jakob.
Psalm 87:2*

We moeten eerst onderzoeken waarom de Heere de poorten van Sion bemint boven alle woningen van Jakob. Pas dan kunnen wij uit deze woorden nuttige lessen tot stichting ontvangen.

De Heere noemt Zelf de reden in Deuteronomium 12:5, 6 en 11. Sion was de plaats die de Heere verkozen had om Zijn Naam daar te doen wonen. Dat wil zoveel zeggen als de plaats voor de eredienst. De tempel was immers gebouwd op of dichtbij de berg Sion. Dit was, zoals u zult weten, de speciaal door Hem aangewezen plaats voor de openbare eredienst. Vanwege deze eredienst was de Heere verblijd in de poorten van Sion, meer dan in alle woonplaatsen van Jakob.

U zou kunnen tegenwerpen dat de Heere niet alleen vereerd werd in de poorten van Sion, in de tempel, maar ook in de woningen van Jakob. Wij kunnen immers niet veronderstellen dat het hele nageslacht van Jakob de eredienst in hun gezinnen heeft verwaarloosd. Zonder twijfel hebben de gelovigen onder hen zich, net als Jozua, voorgenomen: 'Maar aangaande mij, en mijn huis, wij zullen de HEERE dienen!' (Joz. 24:15). Als de eredienst in beide gevonden werd, wat kan dan de reden zijn dat die in de poorten van Sion te verkiezen was boven die in de woningen van Jakob? Er is stellig geen andere reden dan dat de eredienst in de poorten van Sion een openbare was en die in de woningen van Jakob een persoonlijke. Het betekent dat als de Heere de eredienst in de poorten van Sion verkiest, Hij dit doet omdat Hij de openbare eredienst hoger acht dan de persoonlijke.

Hij beminde de woningen van Jakob, waar men Hem persoonlijk vereerde, maar de poorten van Sion beminde Hij meer dan deze, want daar werd Hij in het openbaar vereerd. Wij hebben hiermee een duidelijke grond voor de stelling dat de openbare eredienst te verkiezen is boven de persoonlijke eredienst.

De plaats van de eredienst

Zo denkt de Heere erover en zo moet het dus ook zijn bij Zijn volk. Zo was het onder de wet; zo moet het ook zijn onder het Evangelie. Er is natuurlijk wel een verschil tussen de wet en het Evangelie wat betreft de plaats van de openbare eredienst. De plaats van de openbare eredienst onder de wet was immers heilig. Er is onder het Evangelie echter geen enkele reden om een plaats van openbare eredienst als heilig te beschouwen. Dat zal duidelijk worden als we onderzoeken welke redenen er ten tijde van de wet waren voor de heiligheid van de tabernakel en de tempel. We zullen zien dat deze onder het Evangelie niet meer van toepassing zijn op plaatsen van publieke eredienst.

1. God had de tabernakel en de tempel door een uitdrukkelijk gebod apart gezet voor een heilig gebruik (Deut. 12:13,14). Hij gaf echter geen gebod voor een bepaalde plaats in de nieuwe bedeling. De openbare eredienst is noodzakelijk, maar wáár deze plaatsvindt, doet niet ter zake. Het wordt aan ons, mensen, overgelaten om verstandig de meest geschikte plaats te kiezen. We vinden geen bindende regel in de Bijbel, maar alleen dit voorschrift: 'Laat alle dingen eerbaar en met orde geschieden' (1 Kor. 14:40). Een plaats die niet door Gods inzetting geheiligd is, wordt dat ook niet door menselijke wijding.
2. Onder de wet hoorde de tempel bij de ceremoniële eredienst. Onder de bediening van het Evangelie ontbreekt de ceremoniële dienst en bovendien is geen enkele plaats op zichzelf onderdeel van de eredienst. Geen enkele plaats is daarom heilig zoals de tempel dat destijds wel was.
3. Onder de wet was de tempel een genademiddel, een plaats voor de eredienst. Daardoor openbaarde de Heere veel geheimenissen van het geloof en de godzaligheid. Christus werd erdoor afgebeeld in Zijn naturen, ambten en weldaden. De bediening van het Evangelie kent dit middel niet. Christus

wordt niet meer op deze manier verbeeld. Gods geheimen worden niet meer door een bepaalde plaats van aanbedding geopenbaard. Daarom heeft geen enkele plaats meer zo'n bijzondere heiligheid.

4. De tempel was een type van Christus (Joh. 2:19). Alle schaduwen en typen verdwenen echter toen Christus Zelf verscheen. Daarom is er geen sprake van heilige plaatsen onder de bedeling van het Evangelie.
5. De tempel heiligde toentertijd de gaven, de dienst der offeranden van Gods volk. Het altaar heiligde de gave (Matth. 23:19). De eredienst was de Heere op die plaats meer aangenaam dan elders. Het was immers de enige plaats waar de HEERE de ceremoniële dienst zou aanvaarden. Zo zijn wij nu alleen aangenaam bij God door Christus, van Wie de tempeldienst een type was. De oudtestamentische bedeling is echter afgeschaft. Het is onschriftuurlijk en daarom een bijgelovige aanmatiging te menen dat onze eredienst nu nog geheiligd wordt door de plaats waar deze verricht wordt, of dat deze op bepaalde plaatsen voor God meer aangenaam is dan op andere. Dit is tegen de Schrift en daarom lasterlijk.

De profeet heeft dit voorzien: 'En aan alle plaats zal Mijn Naam reukwerk toegebracht worden, en een rein spijsoffer' (Mal. 1:11). De Heere Christus zegt dit ook in Zijn gesprek met de Samaritaanse vrouw in Johannes 4: het uur is nabij, waarin al dat soort zaken worden weggenomen, en elke plaats gelijk is aan de andere. U en uw eredienst zullen overal ter wereld net zo aangenaam zijn voor God als in Jeruzalem. Vandaar het apostolisch vermaan in de eerste brief aan Timotheüs: 'Ik wil dan, dat de mannen bidden in alle plaatsen, opheffende heilige handen' (1 Tim. 2:8). Dus niet alleen op bepaalde plaatsen. De belofte van Christus in Mattheüs 18:20 komt hiermee overeen. Hij zegt niet: 'Waar twee of drie op die en die plaats vergaderd zijn', maar in het algemeen: 'Waar twee of drie vergaderd zijn in Mijn Naam, daar ben Ik in het midden van hen.'

Opmerkelijk is wat Origenes in traktaat 35 op Mattheüs noemt: 'Een Jood twijfelt er niet aan dat de ene plaats van gebed heiliger is dan een andere. Wie de Joodse fabels achter zich gelaten heeft voor de leer van Christus, zegt echter dat de ene plaats het gebed niet beter maakt dan de andere.' En in zijn 5e preek op Leviticus schrijft Origenes: 'Ik zoek geen andere heilige plaats op aarde dan het hart. Laten we ons hart voor een heilige plaats houden en niet een stenen gebouw.' Zo ook Augustinus: 'Als u wilt bidden, waarom zoekt u dan een heilige plaats?' De wereld was toen nog niet zo verblind door bijgeloof; deze kerkvaders beschouwden plaatsen niet als heilig, terwijl men zich dat in later eeuwen wel inbeeldde. Het zou goed zijn als deze gedachte ook onder ons geen ingang gevonden had. Zij die er inzicht in hebben, kunnen opmerken hoe ongefundeerd deze mening is. Maar laat ik hier niet langer bij stilstaan.

Het blijkt dus dat er een verschil in omstandigheden is tussen de openbare eredienst onder de wet en die onder het Evangelie. Dit wil niet zeggen dat de openbare eredienst niet te verkiezen zou zijn boven het persoonlijk dienen van God. Dit geldt zowel voor de oude als de nieuwe bedeling. Er is alleen maar een verschil in omstandigheden (de plaats) en dit verschil is slechts ceremonieel (een ceremoniële heiligheid). Alle morele redenen om de openbare eredienst te verkiezen boven het persoonlijk dienen van God gelden zowel in de oude als in de nieuwe bedeling.

Wanneer is er sprake van openbare eredienst?

Maar voordat ik dit thema verder uitwerk, wil ik kort uitleggen welke eredienst openbaar genoemd moet worden. Daar zijn drie zaken voor vereist: er is sprake van een goddelijke instelling, er is een samenkomst en er is een ambtsdrager.

1. Er moeten zodanige inzettingen zijn, die gebruik in het openbaar vereisen of tenminste toelaten; zoals gebed, lofprijzing, Schriftlezing, uitleg of prediking en de bediening van de sacramenten.

Het lezen van het Woord en het gebed zijn zowel persoonlijk als in het openbaar noodzakelijk. Ze kunnen allebei ook in de openbare eredienst plaatsvinden en dat wordt bovendien vereist en bevolen. De andere genoemde zaken kunnen alleen in de openbare eredienst naar behoren functioneren.

2. Er moet sprake zijn van een samenkomst; een gemeente die bij elkaar komt om deze inzetten te gebruiken. Een of twee mensen kunnen geen openbare eredienst vormgeven. Hoeveel mensen hiervoor moeten samenkomen, hoeven wij niet vast te stellen. In een gezin wordt de huisgodsdienst vorm gegeven; er zijn meer mensen dan alleen gezinsleden vereist om van een eredienst te kunnen spreken.
3. Er moet een ambtsdrager zijn. De bedienaar van de goddelijke inzetten moet een publieke status hebben, een ambt bekleden. Hij moet door de Heere apart gezet en door de kerk geroepen zijn. Als een privépersoon in gewone gevallen het Woord verkondigt of de sacramenten bedient, is daar niet de zegen, de vrucht of het voorrecht van de openbare eredienst van te verwachten. Dit nog los van de vraag of het als eredienst aangemerkt mag worden.

Waarom is de openbare eredienst te verkiezen boven de persoonlijke?

Tot zover de uitleg van het Bijbelgedeelte. Ik zal onze stelling nu verder onderbouwen. We letten op de volgende argumenten.

1. De Heere wordt meer verheerlijkt door de openbare eredienst dan door de persoonlijke. Wij verheerlijken God als wij erkennen dat Hij heerlijk is. Hij wordt het meest verheerlijkt als dit gebeurt in het openbaar. Dat is duidelijk. Een publieke erkenning van iemands waarde en uitnemendheid eert die persoon meer dan wanneer deze erkenning alleen in het verborgen of in huiselijke

kring wordt geuit. Davids eer was groter doordat een grote menigte zijn overwinning vierde en niet slechts een enkeling in zijn eigen huis (1 Sam. 18:7). Vandaar dat de psalmdichter, wanneer hij Gods heerlijkheid in rijke mate wil verkondigen, niet tevreden is met alleen zijn eigen erkenning van die heerlijkheid. Hij roept de hele aarde op Hem te prijzen (Ps. 96:1-3). De Heere wordt het meest verheerlijkt wanneer Zijn eer *verkondigd* wordt. Die verkondiging is het grootst als *velen* Zijn eer verkondigen.

David laat ons in Psalm 22:23-26 zien hoe God het meest verheerlijkt wordt: Hij wordt uitnemend verheerlijkt als een grote gemeente Hem looft. Hij wordt op het hoogste geprezen als een grote menigte over Zijn heerlijkheid spreekt, zoals we in Psalm 29:9 lezen: 'In Zijn tempel zegt Hem een ieder eer.' De Heere klaagt dat Hij geen eer ontvangt van Zijn volk als men de openbare dienst aan Hem versmaadt of veracht. 'Ben Ik dan een Vader, waar is Mijn eer? En ben Ik een Heere, waar is Mijn vreze?' zegt de HEERE der heerscharen tot u, o priesters, verachters van Mijn Naam!' (Mal. 1:6). Met 'Mijn Naam' worden hier de eredienst en Gods inzetting bedoeld. Dat blijkt duidelijk uit hetgeen volgt in de verzen 7, 8 en 11. Hij verwijt hen dat zij Hem niet eren, omdat ze Zijn inzettingen en eredienst verachten. Christus wordt het meest verheerlijkt als allen die geloven, op de jongste dag, Hem aanbidden (2 Thess. 1:10). Dat geldt nu ook al. Naarmate meer mensen verenigd zijn in lofprijzing, bewondering en aanbidding, wordt Hij des te meer verheerlijkt. Daarom wordt Hij meer verheerlijkt in de openbare dan in de persoonlijke eredienst.

2. De Heere is in rijkere mate aanwezig in een openbare eredienst dan in een huiselijke. Hij is op een meer bijzondere manier aanwezig bij Zijn volk wanneer zij in het openbaar samenkomen; krachtiger, voortdurend en vertrouwelijk.

Let wat het eerste betreft op Exodus 20:24. Na het geven van de instructies voor de openbare eredienst, voegt God toe: 'Aan alle plaats, waar Ik voor Mijn Naam gedachtenis stichten zal, zal Ik

tot u komen, en zal u zegenen.' Waar Ik in het openbaar gediend wordt – want de Naam van God wordt geregeld gebruikt voor het dienen van God – zal Ik komen. Ik kom niet met lege handen; Ik zal u zegenen. Dit is een veelomvattend woord dat alles bevat wat begerenswaardig is, alles wat strekt tot de blijdschap van ieder die Hem vereert. Hier ziet u Gods krachtdadige tegenwoordigheid bij de openbare eredienst.

Zie voor Zijn voortdurende aanwezigheid Mattheüs 28: 'En ziet, Ik ben met u al de dagen tot de voleinding der wereld! Hij geeft daar een lieflijke bemoediging, nadat Hij Zijn bevel tot prediking heeft gegeven. Alle dagen. 'Ik ben elke dag met u en dat tot het einde van de wereld.' Hier ziet u Gods blijvende tegenwoordigheid.

Mattheüs 18:20 wijst ons op de vertrouwelijkheid van deze tegenwoordigheid. 'Waar twee of drie vergaderd zijn in Mijn Naam, daar ben Ik in het midden van hen.' Hij zegt niet: 'Ik ben dicht bij hen, of met hen, of in hun buurt', maar: 'in hun midden'. Een grotere mate van vertrouwelijkheid kan niet uitgedrukt worden. Zo wordt Hij ons ook beschreven in Openbaring 1:13: te midden van de zeven gouden kandelaren, te midden van Zijn gemeente. Daar wandelt Hij en daar woont Hij. Niet alleen met hen, maar in hen. Want zo vertolkt de apostel in 2 Korinthe 6:16 de inhoud van Leviticus 26:12. 'En Ik zal in het midden van u wandelen, en zal u tot een God zijn, en gij zult Mij tot een volk zijn.' Deze belofte deed Hij, nadat Hij in vers 11 eerst de grond voor deze belofte gegeven had: 'Ik zal Mijn tabernakel in het midden van u zetten', dat wil zeggen: de openbare eredienst. Vandaar dat we zeggen dat wanneer de openbare eredienst uit een volk weggenomen wordt, God Zelf met Zijn tegenwoordigheid weggegaan is. Toen de ark weggevoerd was, riep een vrouw het uit: 'De eer is weggevoerd!' En waarom anders riep ze dat, dan omdat God Zelf de heerlijkheid van Zijn volk is? Gods openbare inzettingen zijn het teken en de pleitgrond voor Zijn aanwezigheid. Als wij Gods inzettingen gebruiken, maakt God Zich op bijzondere wijze aan ons bekend.

'Maar', zult u zeggen, 'is God dan niet met Zijn dienaren als zij Hem persoonlijk zoeken?' Dat is wel zo, maar God verleent doorgaans meer van Zijn tegenwoordigheid in de openbare samenkomst dan individueel thuis. Als iemand het anders ervaart, is het te vrezen dat God vertoornd op hem is, dat hij Zijn ongenoegen opgewekt heeft. Dit geldt als zij Hem niet vooral dáár vinden, waar Hij normaal gesproken het meest wordt gevonden, namelijk in de openbare inzettingen. De Heere wordt het meest gevonden op de plaats waar Hij beloofd heeft aanwezig te zijn. Hij heeft Zich ertoe verbonden dáár vooral aanwezig te zijn waar de meesten van Zijn volk zijn. Hij heeft toegezegd met iedere gelovige te zijn, maar wanneer zij in een kerkdienst verenigd zijn, komen al deze beloften als het ware samen.

De Heere belooft, om het zo te zeggen, een stroom van Zijn vertroostende, levenwekkende tegenwoordigheid te geven aan een ieder die Hem vreest. Wanneer de individuele gelovigen samenkomen om God te aanbidden, komen deze stromen bij elkaar en worden ze verenigd. In het persoonlijk leven wordt de tegenwoordigheid van God ervaren als een stroompje; in de eredienst wordt het een rivier, die de stad Gods verblijdt. De Heere heeft voedsel voor elke ziel die Hem oprecht dient. Maar als velen samenkomen, is er een rijke verscheidenheid, een samenloop, een overvloed aan voedsel. De tegenwoordigheid van God maakt de eredienst tot een geestelijke feestmaaltijd – zo staat het in Jesaja 25:6. U ziet dus dat God meer aanwezig is in de openbare eredienst. Deze heeft daarom de voorkeur boven de persoonlijke eredienst.

3. In de openbare eredienst vinden we de duidelijkste openbaringen van God. Daar openbaart Hij Zich meer dan in de persoonlijke. Daarom is de openbare eredienst uitnemender dan de persoonlijke. Waarom werd Juda een 'dal van het visioen' (Jes. 22:1) genoemd, anders dan omdat de Heere Zich aan dat volk openbaarde in de openbare eredienst? Die gunst verleende Hij niet aan andere volken. Van hen wordt gezegd dat ze in duisternis

zitten en in de vallei van de schaduw des doods. Maar hier zijn de gezichten van vrede, liefde en leven. Zalig zijn de ogen die dat werkelijk zien! Hier zijn de helderste vergezichten van de schoonheid, de heerlijkheid en de kracht van God. Daar zien wij naar uit totdat wij Hem van aangezicht tot aangezicht aanschouwen.

David zag in het verborgene zoveel van God als destijds verwacht kon worden. Toch verwachtte hij meer van Gods openbare inzetten. Omdat hij niet genoeg had aan de persoonlijke genietingen van God, dorstte en verlangde hij naar Gods openbare inzetten. Hij hunkerde naar duidelijkere openbaringen van God. 'Eén ding heb ik van de HEERE begeerd, dat zal ik zoeken: dat ik al de dagen mijns levens mocht wonen in het huis des HEEREN' (Ps. 27:4). Waarom zag hij dit als meer begeerenswaardig dan al het andere? Waarom anders dan 'om de liefelijkheid des HEEREN te aanschouwen, en te onderzoeken in Zijn tempel'. Hetzelfde zien we in Psalm 63. David was in de wildernis, een dor en dorstig land zonder water. Toch verlangde hij niet zo sterk naar verkwikking voor zijn lichaam als naar de eredienst. Waarom? Om Gods macht en heerlijkheid te zien.

We onderzoeken nu hoe Christus wordt getekend te midden van de zeven gemeenten. Zo wordt duidelijk wat we nog meer te weten komen over Christus wanneer Zijn volk vergaderd is (Openb. 1:13 e.v.).

Bekleed met een lang kleed tot de voeten. Dit was de priesterkleding. Dit toont het priesterlijk ambt van Christus, de bron van troost en geestelijke genieting voor elke gelovige.

Omgord aan de borst met een gouden gordel. Dit hoorde bij een overwinnaar. Zo wordt Christus ons voorgesteld als de Overwinnaar over alle vijanden van Zijn volk.

En Zijn hoofd en haar was wit, zoals witte wol. Hier zien we Zijn eeuwigheid. Wit staat symbool voor de eeuwigheid. Als Zijn eeuwigheid uitgedrukt wordt, wordt de Heere de Oude van Dagen genoemd.

Zijn ogen gelijk een vlam vuur. Dit staat voor Zijn alwetendheid.

Niets is verborgen voor Zijn ogen. Het vuur verjaagt de duisternis. Het verteert alles wat ons zicht zou kunnen belemmeren.

Zijn voeten waren blinkend koper gelijk. Hier zien we Zijn kracht waarmee Hij al de vijanden van Zijn heerlijkheid en van het geluk van Zijn volk zal verpletteren. Zoals aarden kruiken niet bestand zijn tegen brons, zo kunnen zijn vijanden Hem niet weerstaan.

Zijn stem als een stem van vele wateren. Hier klinkt Zijn stem het krachtigst. Zo krachtig, dat de doven horen en de doden uit het zondegraf opstaan. Zijn stem klinkt zacht in het persoonlijk geloofsleven, maar hier is het een geluid als van vele wateren.

Hij had zeven sterren in Zijn rechterhand. Hier blijkt Zijn voorzienigheid, Zijn tedere zorg voor Zijn dienaren, de verkondigers van het Evangelie, de bedienaars van Zijn inzettingen. Hij houdt ze vast in Zijn hand, in Zijn rechterhand. Al het geweld van de wereld en alle machten van de duisternis kunnen hen daar niet uit wegrukken.

Uit Zijn mond ging een tweesnijdend scherp zwaard. Zijn Woord dat in het openbaar verkondigd wordt, is scherper dan een tweesnijdend zwaard. Het doorsteekt het hart, onderzoekt de ziel en oordeelt het geweten (Hebr. 4:12,13). Hiermee gaat Christus voort, Hij overwint en Hij zal overwinnen, ondanks alle tegenstand.

Zijn aangezicht was gelijk de zon schijnt in haar kracht. Het gelaat van Christus is hier onbedekt. Het is de bron van licht en leven, de zetel van schoonheid en heerlijkheid. Het overtreft de zon in glans. Zo verschijnt Hij als Hij de liefde, de vreugde, de verwondering en het geluk wordt van allen van wie de ogen geopend zijn om Hem te aanschouwen.

Zoals Hij hier beschreven wordt te midden van de zeven gemeenten, zo openbaart Hij Zich in de samenkomsten van Zijn volk. Nergens is méér van de vertroostende en krachtige openbaring van Zijn macht en wijsheid, van Zijn liefde en schoonheid, van Christus' heerlijkheid en majesteit te zien dan tijdens de eredienst. Wij zien hier allen met ongedekt aangezicht de heerlijkheid des Heeren (zie 2 Kor. 3:18).

4. Er is meer geestelijk profijt te verwachten van de eredienst dan van het persoonlijk dienen van God. Daarom moeten we de eredienst hoger achten. Wat voor geestelijk goed er ook verkregen wordt in het onderhouden van persoonlijke, godsdienstige plichten, in de eredienst (als deze gepast wordt waargenomen) mogen we hetzelfde en zelfs meer verwachten. Daar is meer geestelijk licht en leven, meer kracht en groei, meer vertroosting en verkwikking voor de ziel. Op de vraag van de bruid (de gemeente) waar zij troost en voedsel en rust voor haar ziel kan vinden, verwijst Christus haar naar de openbare instellingen (Hoogl. 1:7,8): 'Ga uit op de voetstappen der schapen', wandel op de paden van Gods oude volk. En weid de geitjes bij de tenten van de herders. Herders zijn (in de taal van het Nieuwe Testament) zielenherders of leraars, degenen aan wie de Heere de bediening van Zijn inzettingen toevertrouwd heeft. Voor voedsel en rust, geestelijke vertroosting en onderhouding wordt de gemeente naar hen verwezen. Dit wordt haar aanbevolen als de weg die bekend is bij heel de kudde waarover Christus de Opperherder is.

Een betekenisvol Bijbelgedeelte in dit verband is Efeze 4. De apostel verklaart daar waarom de Heere Christus ambtsdragers, en daarmee openbare inzettingen, gaf. Hij gaf ze, volgens vers 12, 'tot de volmaking der heiligen, tot het werk der bediening, tot opbouw van het lichaam van Christus'. Hier zien we opbouw, zelfs vervolmaking. Vers 13: 'Totdat wij allen zullen komen tot de enigheid des geloofs en der kennis van de Zoon Gods, tot een volkomen man, tot de maat van de grootte der volheid van Christus.' Hier zien we kennis en eenheid, zelfs naar de mate van de volheid van Christus. Vers 14: 'Opdat wij niet meer kinderen zouden zijn, die als de vloed bewogen en omgevoerd worden met alle wind der leer, door de bedriegerij der mensen, door arglistigheid, om listig tot dwaling te brengen.' Hier zien we kracht en standvastigheid, ondanks alle listigheid en sluwheid van verleiders. Vers 15: 'Maar de waarheid betrachtende in liefde, alleszins zouden opwassen in Hem, Die het Hoofd is, namelijk Christus.' Hier zien we groei en vruchtbaarheid, en wel in alle dingen.

Voor deze doelen gaf de Heere Jezus ambtsdragers en inzetten aan Zijn kerk. Deze zullen nooit falen, als wij niet nalaten ze te gebruiken. Wat verlangen we nog meer? Hier worden raadsels het beste opgelost, de duisternis verdreven en beproevingen het meest effectief overwonnen. Net als wij beschikte David¹ over persoonlijke geestelijke oefeningen, maar toch beheersten aanvechtingen hem, totdat hij in Gods heiligdom inging. 'Nochtans heb ik gedacht om dit te mogen verstaan; maar het was moeite in mijn ogen; totdat ik in Gods heiligdommen inging, en op hun einde merkte' (Ps. 73:16,17). Hij slaagde er niet in zijn beproeving te overwinnen, totdat hij het heiligdom binnenging. U ziet dat er dus meer geestelijk profijt ligt in de eredienst dan in de persoonlijke geestelijke oefeningen.

5. De openbare eredienst is meer tot stichting dan de persoonlijke. In het persoonlijk leven zorgt u voor uzelf, maar in de eredienst dient u zowel uzelf als anderen. Er wordt wel gezegd: Die zaak is het beste, die zich het meest verspreidt, het meest mededeelzaam is. Een voorbeeld heeft de kracht van een aansporing; wij kunnen door ons voorbeeld anderen aanvuren. 'Nog zal het geschieden, dat de volken, en de inwoners van vele steden komen zullen; en de inwoners van de ene stad zullen gaan tot de inwoners van de andere, zeggende: Laat ons vlijtig heengaan, om te smeken het aangezicht van de HEERE, en om de HEERE der heerscharen te zoeken' (Zach. 8:20,21). Zo ging het vaak toe bij David. 'Maakt de HEERE met mij groot, en laat ons Zijn Naam samen verhogen' (Ps. 34:4). 'Geef de HEERE, gij geslachten der volken! geeft de HEERE eer en sterkte. Geeft de HEERE de eer Zijns Naams; brengt offer, en komt in Zijn voorhoven' (Ps. 96:7,8).

Als u gloeiende kooltjes uiteen haalt, doven ze snel uit, maar als ze dicht bij elkaar liggen, blijven ze elkaar verhitten. Als wij samenkomen in de eredienst wekken we elkaar op. Doodsheid,

¹ Clarkson noemt hier David, maar deze Psalm is door Asaf geschreven.

kilheid of lauwheid kunnen vat krijgen op Gods volk als zij de onderlinge bijeenkomsten veronachtzamen. Kortom, de eredienst sticht ons meer en heeft daarom de voorkeur.

6. De openbare eredienst is een betere waarborg tegen afval dan het persoonlijk dienen van God. Daar mogen we wel op letten in deze tijden van verachtering. Tijdens zijn ballingschap nam David zijn persoonlijke godsdienstige plichten even trouw waar als daarvoor. Toch meende hij gevaar te lopen tot afgoderij te vervallen als hij de openbare eredienst niet kon bijwonen. Dat blijkt duidelijk uit wat hij zegt: 'Omdat zij mij heden verstoten, dat ik niet mag vastgehecht blijven in het erfdeel des HEEREN, zeggende: Ga heen, dien andere goden' (1 Sam. 26:19). Niemand rondom Saul had met zoveel woorden tegen hem gezegd dat hij maar andere goden moest gaan dienen. Waarom verwijt hij hen dat dan? Waarom anders dan omdat zij, door hem te verstoten van het erfdeel des Heeren, hem ook de eredienst ontzegden? De eredienst is immers het beste deel van dat erfdeel. Zij stelden hem bloot aan verleidingen die mogelijk tot afgoderij zouden leiden. Door hem de openbare eredienst te ontzeggen, ontnamen ze David precies dát wat hij beschouwde als de beste garantie tegen afgoderij.

Dichterbij huis zijn voorbeelden in overvloed die dit bevestigen. Is niet het nalaten van de eredienst de eerste stap naar de jammerlijke afval onder ons? Het verzuimen van de eredienst gaat toch vooraf aan het verlaten van de waarheid en de heiligheid van het Evangelie voor allerlei verwerpelijke opvattingen en praktijken? Voordat iemand schipbreuk lijdt met betrekking tot het geloof en een goed geweten, heeft hij de eredienst al overboord gezet. Het trieste feit van het nalaten van de eredienst moet ons dit wel leren: de openbare inzettingen zijn een sterke waarborg tegen afval. Dit blijkt helaas maar al te duidelijk uit de afval van belijdende leden. De eredienst is dus een betere waarborg tegen geloofsafval dan het onderhouden van de persoonlijke godsdienstige plichten.

De eredienst is ons gegeven opdat we niet met alle wind van leer heen en weer geslingerd zouden worden (Ef. 4:14). Het is geen wonder dat zij die de middelen verachten, het doel niet bereiken. Het is geen wonder dat zij wél meegesleurd worden door elke wind van leer tot er niets over blijft dan wind en schuim. Christus Zelf gaf Zijn gemeente het volgende middel om niet bij de kudde van de huichelaars en de ongelovigen terecht te komen: 'Weid uw geiten bij de woningen der herders' (Hoogl. 1:8). Het is niet verwonderlijk dat wij door het midden van die woningen ten prooi vallen aan wolven en vossen, aan de verleiders en de verderver. De openbare eredienst is dus een effectiever middel tegen afval dan de persoonlijke.

7. In de eredienst doet de Heere Zijn meest bijzondere werk. Hij verricht daar grotere daden dan Hij gewoonlijk in het persoonlijke leven doet. De wonderlijkste zaken die op aarde gebeuren, vinden plaats tijdens de eredienst, ook al lijken ze misschien minder wonderbaarlijk omdat ze zo vaak plaatsvinden en geestelijk van aard zijn. Inderdaad noemen we bekering en wedergeboorte geen wonderen in eigenlijke zin, maar ze komen wel het dichtst bij wat wij wonderen noemen. Hier roept de Heere dorre doodsbeenderen tot het leven. Hier wekt Hij doden op uit hun zondegraf, waar ze al jarenlang lagen te rotten. Hier horen doden de stem van de Zoon van God en de stem van Zijn dienaren, en zij die het horen, leven. In de eredienst geeft Hij aan blindgeborenen het gezicht. Ogen van zondaren worden geopend door de prediking van het Evangelie. Ze worden uit de duisternis naar het licht getrokken. Hier geneest Hij met één woord zieke zielen die door mensen of engelen niet genezen kunnen worden. Hij zendt Zijn Woord en heelt hen. Hij hoeft maar één woord te spreken en ze zijn gereinigd.

Hier wordt satan onttroond. Hier werpt Hij onreine geesten uit zondaren die lange tijd door hen bezeten waren. Hier worden de overheden en machten ontwapend, de krachten van de duisternis tenietgedaan en hier laat Hij satan als een bliksem

uit de hemel vallen. Hier wordt in zielen van zondaren de wereld op zijn kop gezet; Hij doet het oude voorbijgaan en maakt alles nieuw.

Dit zijn wonderen en ze zouden ook als zodanig beschouwd worden als ze niet zo vaak plaatsvonden in de ambtelijke dienst. Het is inderdaad zo dat de Heere deze heerlijke zaken niet alleen in de eredienst verricht. Toch is de ambtelijke dienst het enige gewone middel waardoor Hij ze werkt. Daarom zouden we de openbare eredienst hoger moeten achten dan de persoonlijke.

8. De eredienst is de beste afspiegeling van de hemel en verdient daarom onze voorkeur. Voor zover de Schrift ons meedeelt, gebeurt er in de hemel niets in afzondering. Niets is er geheim, elke vorm van het dienen van God vindt daar plaats in gemeenschap met alle heiligen. De ontelbare engelen en de gemeente van eerstgeborenen vormen daar een algemene vergadering in het hemelse Jeruzalem (Hebr. 12:22,23). Samen vormen zij één grote heerlijke gemeenschap. Met elkaar verbonden bezingen zij de lof van Hem Die op de troon zit en van het Lam. Deze openbare, gezamenlijke aanbidding zal in eeuwigheid doorgaan.
9. De voorbeelden van Gods meest geachte dienaren, die de openbare eredienst hoger achtten dan de persoonlijke, zijn hiervan genoeg bewijs. Zij werden geleid door de onfeilbare Geest, leefden veel in de gemeenschap met God en kenden Gods wil het beste. Zij, die zowel in de persoonlijke als de openbare eredienst ervaren waren, en in alle opzichten de meest geoefenden, kunnen hier het beste over oordelen. Als wij een beroep op hen doen, zullen we al snel niet meer twijfelen aan deze waarheid.

David was naar Gods eigen getuigenis een man naar Gods hart. Hij laat in zijn leven en door zijn getuigenis zien dat God de eredienst hoog waardeert. Laat me bij wat ik al gezegd heb nog een enkele tekst voegen, waarin hij deze waarheid krachtig bevestigt: 'Hoe liefelijk zijn Uw woningen, o HEERE der heerscharen!'

(Ps. 84:2). Zo geeft hij aan dat Gods woningen beminnelijker zijn dan hij in woorden uitdrukken kan. Je kunt het beter in zijn hart lezen dan in zijn woorden. Vandaar dat hij toevoegt: 'Mijn ziel is begerig, en bezwijkt ook van verlangen, naar de voorhoven des HEEREN; mijn hart en mijn vlees roepen uit tot de levende God.' Wat een uitroep! Niets anders dan verlangen kon hem tevredenstellen. Zijn leven bestond uit bezwijken. Hij zou bezwijken, ja zelfs sterven als hij Gods voorhoven zou moeten missen. 'Want één dag in Uw voorhoven is beter dan duizend elders; ik koos liever aan de dorpel in het huis mijns Gods te wezen, dan lang te wonen in de tenten der goddeloosheid' (vers 11). David was op dat moment koning, of in elk geval al gezalfd om koning te zijn. Toch belijdt hij liever een deurwachter te zijn op de plaats waar de eredienst is om God daar te genieten, dan koning te zijn en verstoken van Gods inzettingen. Hij zou liever bij de drempel zitten (zo staat het in het Hebreeuws) dan op een troon in de 'tenten der goddeloosheid', op die goddeloze, heidense plaatsen waar God niet in het openbaar vereerd wordt.

Hizkia en Josia waren de twee koningen van Juda die God het meest vreesden. God getuigt dat Zelf van hen. Waarin bleek hun uitnemendheid anders dan in hun ijver voor God? Zie over Hizkia in 2 Kronieken 29:2,3: 'Hij deed wat recht was in de ogen des Heeren, naar alles, wat zijn vader David gedaan had. Deze deed in het eerste jaar van zijn regering, in de eerste maand, de deuren van het huis des HEEREN open, en verbeterde ze.' Over Josia leest u in de hoofdstukken 34 en 35.

Ook de apostelen en de eerste christenen getuigen hiervan. Hoe waren ze erop gebrand alle mogelijkheden voor de prediking van het Woord te benutten en in het openbaar de Heere te aanbidden! Wat namen ze veel risico's, aan hoeveel gevaar (ja zelfs aan de dood) stelden ze zich bloot om in het openbaar Christus te kunnen verkondigen. Ze hadden de openbare eredienst liever dan hun veiligheid, hun vrijheid, hun leven. Als ze er tevreden mee waren geweest om Christus alleen in het verborgene

te dienen, hadden ze waarschijnlijk dezelfde vrede en veiligheid genoten als andere mensen.

Onze Heere Jezus Christus staat onvergelijkbaar ver boven ons. Maar Hij achtte Zich niet boven Gods inzettingen verheven, hoewel Hij wist dat ze heel binnenkort zouden ophouden. Hij onttrok Zich niet aan de eredienst, hoe verdorven die ook was. Hij vermaande Zijn discipelen te luisteren naar de leer van hen die in het openbaar op de stoel van Mozes zaten, hoewel Hijzelf een veel betere Leraar was. Vaak was Hij te vinden in de synagoge, vaak in de tempel. Tijdens het Pascha was Hij daar altijd. Zijn ijver voor de eredienst was zodanig, dat Zijn discipelen de uitspraak van de psalmist, 'de ijver van Uw huis heeft mij ver-teerd' (Ps. 69:10), op Hem toepasten.

10. De eredienst is het best beschikbare middel om de grootste genadegaven te ontvangen en de grootste oordelen af te wenden. Grootst betekent hier het meest uitgebreid en met gevolgen voor een heel land of een hele gemeente. Het is het krachtigste middel om algemene genadegaven te verwerven en publieke rampen te ontgaan. Daarom is de openbare eredienst belangrijker dan de persoonlijke dienst aan God. Dit is het door God voorgeschreven middel om dit doel te bereiken. En Hij moedigt Zijn volk aan dit te gebruiken en voegt daar de belofte van zegen aan toe. 'Blaast de bazuin te Sion, heiligt een vasten, roept een verbods-dag uit. Verzamelt het volk, heiligt de gemeente, vergadert de oudsten', enz. (Joël 2:15,16). Hij zegt ons dat we dit moeten doen; vanaf vers 18 leest u wat het heilzame gevolg is. Hij verzekert ons daar dat het gebruik van deze middelen allerlei zegeningen, tijdelijke en geestelijke, gewone en buitengewone, tot gevolg zal hebben en wel voor heel het volk.

Josafat gebruikte deze middelen en verkreeg de bijbehorende zegeningen. 'Jósafat nu vreesde, en stelde zijn aangezicht, om de HEERE te zoeken; en hij riep een vasten uit in gans Juda. En Juda werd vergaderd, om van de HEERE hulp te zoeken; ook

kwamen zij uit alle steden van Juda, om de HEERE te zoeken' (2 Kron. 20:3,4). De pleitgrond die hij gebruikte, was: 'omdat Uw Naam in dit huis is' (vs. 9). De Heere stuurde onmiddellijk een profeet met een genadig antwoord. 'Alzo zegt de HEERE tot u: Vreest gij niet, en wordt niet ontzet vanwege deze grote menigte; want de strijd is niet uwe, maar Gods' (vs. 15). 'Stelt uzelf, staat en ziet het heil des HEEREN met u!' (vs. 17). De uitkomst was tot verwondering: 'Want de kinderen Ammons en Moab stonden op tegen de inwoners van het gebergte Seir, om te verbannen en te verdelen; en toen zij met de inwoners van Seir een einde gemaakt hadden, hielpen zij de een de ander ten verderve. Toen nu Juda tot de wachttorens in de woestijn gekomen was, wendden zij zich naar de menigte; en ziet, het waren dode lichamen, liggende op de aarde, en niemand was ontkomen' (vs. 23,24). Ook Ninevé is hier een bewijs van. Deze stad voorkwam haar verwoesting, die volgens de boodschap van de profeet over veertig dagen komen zou.

Voorbeelden in het Nieuwe Testament ontbreken niet. Door het voortdurend gebed van de gemeente werd Petrus op wonderbaarlijke wijze uit de gevangenis bevrijd (Hand. 12:5). Heerlijk waren ook de gevolgen van dit gebed voor de hele gemeente: 'En toen zij gebeden hadden, werd de plaats, waarin zij vergaderd waren, bewogen. En zij werden allen vervuld met de Heilige Geest, en spraken het Woord Gods met vrijmoedigheid' (Hand. 4:31). Zo ook in Openbaring 8:4. Daar worden de gebeden van de heiligen beschreven in termen van het gemeenschappelijk gebed dat in de tempel verricht werd ten tijde van het reukoffer. En meteen kwam er antwoord, met de aankondiging van de verwoesting van de overheersende Romeinse macht die hen vervolgde. Dat wat de meest publieke en alomvattende voordelen brengt, is te verkiezen boven het andere. Dat geldt voor de openbare eredienst; vandaar dat deze verkieslijk is boven de persoonlijke.

11. De waarde van het dierbaar bloed van Christus komt het meest tot uiting in de eredienst. Het is van oneindige waarde. Het bloed van Christus werkt het krachtigst in de openbare eredienst. De

persoonlijke godsdienstplichten, zoals gebed en meditatie, zouden ook van Adam en zijn nakomelingen gevraagd zijn als de val er niet geweest was. Dat was een verplichting krachtens het licht der natuur, ook al was Christus nooit gestorven en ook al waren het leven en de onsterfelijkheid nooit door het Evangelie aan het licht gebracht. Maar de openbare verkondiging en de bediening van de verbondszegels zijn verbonden aan de dood van Christus. Ze zijn verworven door Zijn dierbaar bloed en verwijzen daar ook naar. Christus wordt ons in de verbondszegels voor ogen gesteld als de Gekruisigde. Ze zijn de verdienste van de gekruisigde Christus en de gaven van de zegevierende Christus.

Overwinnaars deelden op de dag van hun triomftocht gewoonlijk geschenken uit onder het volk. Overeenkomstig deze gewoonte stelt de apostel ons Christus voor in Zijn triomf. 'Daarom zegt Hij: Als Hij opgevaren is in de hoogte, heeft Hij de gevangenis gevangen genomen, en heeft de mensen gaven gegeven' (Ef. 4:8). Deze gaven zijn – zo vertelt hij ons in vers 12 – de ambtsdragers en daarmee ook de openbare inzetten die door hen bediend worden. Hoe waardevol zijn deze genademiddelen, de geschenken die met het dierbare bloed van Christus gekocht zijn en die Hij bestemde voor Zijn heerlijke overwinning!

12. Gods beloften zijn vaker bestemd voor de openbare eredienst dan voor de persoonlijke. Deze uitnemend grote en dierbare beloften zijn altijd werkzaam, waar ze ook aangegrepen worden, maar ze hebben het meest betrekking op de openbare eredienst. Als ik u alle beloften zou noemen die op de verschillende inzetten en onderdelen van de openbare eredienst betrekking hebben, zou ik daarmee een groot deel van alle beloften genoemd hebben. Daarom zal ik kort slechts enkele algemene beloften noemen.

De Heere belooft Zijn tegenwoordigheid op de eerdergenoemde plaatsen: 'Aan alle plaats, waar Ik voor Mijn Naam gedachtenis stichten zal, zal Ik tot u komen, en zal u zegenen' (Ex. 20:24).

Hij belooft bescherming en leiding: 'Want over alles wat heerlijk is, zal een beschutting wezen' (Jes. 4:5).

De Heere wil Zijn volk tot een wolk- en vuurkolom zijn. Zijn tegenwoordigheid bij Zijn volk zal vandaag net zo reëel zijn als de wolk- en vuurkolom dat waren. 'Over alles wat heerlijk is! Zoals vroeger in de woestijn, toen Hij de tabernakel vervulde met Zijn heerlijkheid en bedekte door een wolk, zo wil Hij nu Zijn volk beschermen en hen Zijn heerlijkheid doen genieten in de eredienst. Innerlijk verlevendigt Hij hen door de openbaring van Zijn heerlijkheid. Uitwendig beschermt hij hen als het ware door een dikke wolk, door een tabernakel. Zijn tegenwoordigheid bij Zijn volk zal zijn wat de uitwendige dekkleden voor de tabernakel waren (Ex. 26:7).

Hij belooft licht, leven en vreugde in overvloed, tot verzadiging (Ps. 36:9,10). Overvloedig verzadigd, geestelijke genietingen drinkend als uit een rivier.

Hij belooft leven en groei in Jesaja 55:2,3: 'Hoort aandachtig naar Mij, en eet het goede, en laat uw ziel in vettigheid zich verlustigen!', enz.

Hij belooft leven en zegen: 'Welgelukzalig is de mens, die naar Mij hoort, dagelijks wakende aan Mijn poorten, waarnemende de posten van Mijn deuren. Want die Mij vindt, vindt het leven, en trekt een welgevallen van de HEERE' (Spr. 8:34,35).

Hij belooft aanneming (Ez. 20, 34:4).

Hij belooft geestelijke gemeenschap en voedsel: 'Zie, Ik sta aan de deur en ik klop', enz. (Openb. 3:20). Daar spreekt Hij tot een gemeente, en tijdens de prediking klopt Hij het hardst.

Hij belooft genade en heerlijkheid, ja alles wat goed is. Er staat geen meer omvattende belofte in de Schrift dan deze uit Psalm 84:12: 'Hij zal het goede niet onthouden aan hen, die in oprechtheid

wandelen.' Maar wat heeft dat nu met de openbare eredienst te maken? Wel, de hele Psalm gaat daarover. Daarom moeten wij dit betrekken op hen die oprecht met God wandelen in de openbare eredienst. Daarbij vertelt het woordje 'want' ons dat dit de reden is waarom David de ambtelijke dienst zo hoog waardeerde en waarom hij liever één dag in Gods huis was dan duizend op een andere plaats. Daarom moet deze belofte wel betrekking hebben op de eredienst, anders had hij geen aanleiding om dit als reden te gebruiken. Deze belofte betreft dus de openbare eredienst. En is er ook maar iets begeerlijks op aarde dat niet in deze belofte begrepen is?

U zegt: het is waar dat er veel grote en dierbare beloften zijn voor de eredienst, maar zijn er dan geen beloften voor de persoonlijke godsdienstplichten? Die beloften zijn er inderdaad, maar niet zo veel. Dit leggen we als volgt uit: de beloften hebben vaker betrekking op de openbare eredienst. Daarnaast zijn de beloften die passen bij het persoonlijk dienen van God ook toepasbaar op de eredienst, en dat met groter nut. Als het kostelijk is voor God wanneer één gelovige deel heeft aan een belofte, hoe heerlijk is het dan voor Hem wanneer velen samenkomen en gezamenlijk in die belofte delen! Alle beloften waarvan de gelovigen in hun persoonlijk geestelijk leven gebruikmaken tot ondersteuning van hun geloof, zullen in de eredienst dus tot nog meer nut zijn. Voeg hierbij dan nog de beloften die in het bijzonder op de eredienst betrekking hebben. De uitkomst is een krachtige bevestiging van de geponeerde waarheid. Het meest waardevol is dat wat het grootste aandeel in deze uitnemend grote en dierbare beloften heeft. Welnu, de openbare eredienst heeft dat grootste aandeel en is daarmee het meest waardevol.

'Mijn ervaring is anders'

Iemand zou kunnen tegenwerpen dat zijn ervaring anders is, ondanks al de redenen die aangevoerd zijn om de openbare eredienst te waarderen boven de persoonlijke. Zijn persoonlijke ervaring lijkt

dan zwaarder te wegen dan argumenten, en wie kan een ervaring weerleggen met argumenten? 'Soms ervaar ik in mijn persoonlijk dienen van God meer van Zijn nabijheid, meer hulp van de Heilige Geest, meer vreugde, meer verruiming, sterkere gevoelens', zegt men dan. 'Tijdens de eredienst daarentegen ervaar ik veel dorheid en ongevoeligheid in mijn hart en het voelt vaak benauwend. Ik kan er daarom niet zomaar mee instemmen dat de eredienst de voorkeur heeft.'

Ik zal proberen hier een bevredigend antwoord op te geven. Negen zaken wil ik noemen.

1. Niet onze ervaring is de maatstaf, maar het Woord van God. Onze ervaring is feilbaar; alleen Gods Woord is onfeilbaar. Als u zich laat leiden door uw ervaring zal de satan er snel bij zijn om u te misleiden. Wees voorzichtig om conclusies te trekken uit de ervaring alleen, als deze niet ondersteund wordt door de Schrift. Velen hebben zich zo bedrogen. De ervaring is in de theologie net zomin een goede leidraad als in de natuurwetenschappen. In de natuurwetenschap dient de rede aan de ervaring gekoppeld te zijn. Zo moeten in de theologie de Schrift en de ervaring samengaan. Zij die zich alleen door hun ervaring laten leiden, belanden vaak op een doodlopende weg. Degenen die door het geloof leven, mogen hun ervaring niet boven de Schrift stellen.

Degenen die zich door de rede laten leiden, zullen een veelheid aan argumenten niet onderuit laten halen door een paar ervaringen. U hebt de ervaring dat u soms meer van God bemerkt in uw persoonlijk dienen van God, maar is dat ook meestal het geval? Als dat niet zo is, moet u niet ageren tegen wat hiervoor over de eredienst gezegd is. Een laxemiddel of een braakmiddel is soms beter voor de gezondheid dan eten en drinken. U geeft daarom toch niet de voorkeur aan medicijnen boven gewoon voedsel? Bij extreme kou kan het zijn dat u liever de warmte van een kachel voelt dan die van de zon.

Zegt u daarmee dat vuur nuttiger voor de wereld is dan de zon? Nee toch? Onze ervaring moet hier niet de maatstaf zijn. Evenmin mag u algemene conclusies afleiden uit enkele persoonlijke ervaringen.

2. Het kan ook zo zijn dat uw persoonlijke geestelijke genietingen zich voordeden op een bijzonder moment. Nu maken bijzondere gevallen geen algemene regels. Evenmin zijn ze voldoende reden om algemene conclusies te rechtvaardigen. U heeft bijvoorbeeld veel van God ervaren in uw persoonlijk leven toen u door omstandigheden verhinderd was om de Heere te verwachten in de eredienst. In dit geval, als Gods kinderen het gebrek aan vrijheid om samen te komen betreuren en als een bezoeking ervaren, en als zij dan God smeken om in hun persoonlijke leven in deze nood te voorzien, behaagt het Hem om thuis goed te maken wat zij in de eredienst niet kunnen ontvangen. Hij verkwikt en vertroost hen dan met Zijn tegenwoordigheid in hun privé-situatie. Zo verging het David toen hij in ballingschap was. Dit leidde er echter niet toe dat hij de openbare inzettingen minder belangrijk vond en er niet meer naar verlangde. Het was er verre van dat hij de persoonlijke godsdienstplichten verkoos boven de openbare. Uit dergelijke bijzondere situaties mogen wij geen algemene conclusies trekken; noch dat het persoonlijk dienen van God hoger geacht wordt, noch dat de openbare eredienst minder de voorkeur heeft.
3. Deze bijzondere genietingen van God in het persoonlijke leven kunnen bijzondere gunsten zijn. Deze gebruikt God soms, maar slechts heel af en toe. Deze buitengewone gevallen zijn de uitzonderingen die de regel bevestigen. De regel boet iets aan algemeenheid in, maar de waarheid blijft pal overeind: God laat meer van Zichzelf zien in de eredienst dan in het persoonlijk leven. Er kunnen uitzonderingen zijn, maar deze normale regel blijft staan. Ook als er hiernaast geen andere argumenten meer zouden zijn, is dit al afdoende om aan te tonen dat de openbare eredienst te verkiezen is boven de huiselijke.

4. Mogelijk zijn uw persoonlijke geestelijke genietingen de vrucht van uw wachten op God in de eredienst. Mogelijk is de bijstand, de verruiming, de emotie die u thuis ervaart de vrucht van uw kerkgang. Het nut van de eredienst wordt niet altijd meteen tijdens die dienst ervaren. Dat kan ook pas vele dagen later gebeuren. De geestelijke verkwikking die de Heere Zijn volk in de eredienst schenkt, kan vergeleken worden met Zijn zorg voor Elia in de woestijn. 'Zo stond hij op, en at, en dronk; en hij ging, door de kracht van die spijs, veertig dagen en veertig nachten, tot aan de berg Gods, Horeb' (1 Kon. 19:8). Als de Heere Zijn volk in de eredienst een feestmaal voorziet, kunnen zij door de kracht daarvan in hun persoonlijk leven met de Heere wandelen met grotere blijdschap, meer verruiming en sterkere liefde, zelfs tot lange tijd daarna.

Hij die weet wat het is om de gemeenschap met God te genieten in Zijn inzetten, weet dit uit ervaring. Wanneer de Heere u in de eredienst ontmoet, is uw hart daarna dan niet veel sterker betrokken op en bij uw persoonlijke godsdienstplichten? Als Gods hulp die u in uw persoonlijk geloofsleven ervaart, de vrucht is van het verwachten van Hem tijdens de eredienst, moet u dan juist niet de eredienst hoogachten in plaats van verachten? Zo verandert deze tegenwerping uiteindelijk in een bevestiging van het grote belang van de eredienst.

5. Uw ervaringen kunnen u bedriegen. De vreugde, gevoelige aandoeningen en verruiming die mensen in hun godsdienstige plichten ervaren, komen niet altijd voort uit Gods bijzondere tegenwoordigheid. Een plotselinge krachtige gemoedsaandoening, grote vreugde en ijver voor de dienst des Heeren kunnen uit een verkeerde bron voortkomen. Wij kunnen plotseling kortstondige gemoedsaandoeningen, voorbijgaande en vervagende indrukken ervaren die toch niet van God komen. Mensen kunnen soms bijzondere gaven vertonen en daar zelfs om bewonderd worden, terwijl er weinig of geen geestelijk leven in hen te vinden is. De kracht van de natuurlijke mens, overtuigingen

in het geweten, achting van anderen, bedrieglijke vreugde, misleidende visioenen, ongefundeerde gedachten, bedrieglijke dromen en bijgelovige eigendunk kunnen allemaal een rol spelen in iemands geestelijk leven terwijl er toch weinig of zelfs niets van God bij is. Het kan lijken dat mensen sterke goddelijke bijstand ervaren, alsof ze 'de wind in de zeilen' hebben, terwijl het toch niet 'de wind des Geestes' is die de zeilen doet bollen. Iemand kan vol leven zijn, vrijmoedigheid en blijdschap ervaren in geestelijke plichten, terwijl de Heilige Geest daar toch niet de bron van is.

Niet alleen deze gewone krachtige werkingen, maar ook de buitengewone, zoals vervoeringen en extases waarin de ziel zo wordt meegenomen dat het lichaam niet meer normaal functioneert, zijn niet daarom gewerkt door Gods Geest. Het gebruik van de zintuigen kan wegvallen en het lichaam kan bewegingsloos zijn. Zulke werkingen op onze geest kunnen vreemde effecten op ons lichaam hebben, zoals ongecontroleerde bewegingen en vreemde gebaren. Deze uitingen zijn van alle tijden en kunnen veroorzaakt worden door de geest der duisternis, die zich verandert in een engel des lichts. Daarom dienen dit soort ervaringen, ook al pretenderen ze van de Geest Gods te zijn, afgevoerd te worden als ze in enig opzicht tot minachting van Gods openbare inzettingen leiden. Ons bedrieglijk hart of de misleiding door die kwade geest, die altijd al een vijand van de openbare eredienst is, mogen er niet toe leiden dat de eredienst veracht wordt. Dat zou namelijk onbijbels zijn.

Als ervaringen van goddelijke bijstand in ons persoonlijk geestelijk leven hiertoe leiden, mogen we ze terecht voor verdacht houden. Als het leidt tot verachting van Gods inzettingen zijn ze niet wat ze lijken. Hulp van de Heilige Geest leidt nooit tot verachting van Gods instellingen, integendeel. We mogen daar wel goed op letten. Satan heeft zijn boze plannen tegen de eredienst. Hij gaat in onze tijd subtieler te werk dan in donkerder tijden. Hij wil alle onderdelen van de eredienst een voor een

ondermijnen, totdat we er uiteindelijk geheel van verstoken raken. Let hierop, onderzoek of uw ervaringen geen misleiding bevatten. Vaak is dat wél het geval. Uw ervaringen wegen nooit op tegen de waarheid dat de openbare eredienst hoger geacht moet worden dan de persoonlijke.

6. Soms lijkt de Heere Zich van u terug te trekken en tijdens de eredienst niet tot u te spreken. Dan beproeft Hij uw liefde tot Hem. Hij wil dan zien of u zich van Hem en Zijn dienst terugtrekt als Hij Zich aan u schijnt te onttrekken. Hij wil zien of u God wilt dienen om niet, wanneer er niets tegenover uw aanwezigheid en inspanningen lijkt te staan. Engeland wordt momenteel in allerlei opzichten beproefd en wellicht ook hierin. Als het met u hetzelfde gesteld is, neem u dan net als de profeet voor: 'Daarom zal ik de HEERE verbeiden, Die Zijn aangezicht verbergt voor het huis van Jakob, en ik zal Hem verwachten' (Jes. 8:17). Als het zo met u gesteld is, dient u de eredienst juist hoger te achten in plaats van lager. Want in deze weg zal de Heere, meer dan ooit tevoren, terugkeren met Zijn vertroosting en krachtige bijstand.
7. Het kan zijn dat u veel zegening ontvangt in de eredienst terwijl u het niet opmerkt. U kunt denken dat u in uw persoonlijk geestelijk leven veel van God ervaart, terwijl dat in feite niet zo is. Aan de andere kant kunt u menen weinig van Gods tegenwoordigheid te ervaren tijdens de eredienst, terwijl het tegenovergestelde het geval is. Gedeeltelijke verbetering, verruiming van het hart, plotselinge vreugde, aangedaan zijn in het gemoed zijn nog geen bewijs van Gods aanwezigheid. Er kunnen veel van dit soort zaken zijn en tegelijk weinig van God. Gods tegenwoordigheid blijkt uit een ootmoedig hart, wanneer u arm bent van geest, beeft voor Zijn Woord. God is nabij de ziel die hongert en dorst naar Christus, die gebukt gaat onder zijn geestelijke noden en kwalen, die zijn verdorvenheid als een last ervaart en de Heere achterna klaagt en verlangt méér van Hem te genieten. Die mens groeit innerlijk en gedijt, die een zacht en gewillig hart

en een teer geweten heeft. En als deze zaken het gevolg zijn van het bijwonen van de openbare eredienst, ervaart u veel van Gods tegenwoordigheid, ook al meent u het tegendeel.

Dit zijn veel betrouwbaardere toetsstenen dan die bijzondere uitingen die anderen als bewijs voor Gods tegenwoordigheid houden. Dit zijn duidelijke vruchten van de boom der gerechtigheid, terwijl die andere zaken maar bladeren of bloesems zijn. Die vind je soms ook aan onvruchtbare bomen. In zoverre de Heere u een arme en hongerige ziel geeft, een nederig en dorstig hart, is Hij genadig aanwezig in uw leven. Want dat heeft Hij beloofd: 'Maar op deze zal Ik zien, op de arme en verslagene van geest, en die voor Mijn woord beeft' (Jes. 66:2). De Heere lijkt hier te zeggen dat een nederige geest voor Hem meer waarde heeft dan de heerlijkheid van de tempel en zelfs van de hemel. Zo waarachtig als de Heere de hemel tot Zijn troon heeft, zal zo'n ziel Zijn tegenwoordigheid ervaren. Stromen van geestelijke verkwikking door Zijn tegenwoordigheid zullen deze valleien bevochtigen. Wie in zichzelf verzekerd is en in zijn hoogmoed en vleselijke trots naar de eredienst komt, zal droog en dor blijven, net als de bergtoppen; zie Mattheüs 5:3-6². God kan dus bij u zijn in de eredienst zonder dat u het ervaart. En als uw ervaring geen juiste maatstaf is, blijft de waarheid staan: de openbare eredienst is te verkiezen boven het persoonlijk dienen van Hem.

8. Het is te vrezen dat het aan uzelf te wijten is wanneer u Gods tegenwoordigheid in de kerkdienst mist. Het komt niet doordat God Zich niet vertoont in Zijn inzettingen, maar door uw eigen zondige leven dat u er niet vatbaar voor bent. Let hierop en onderzoek uzelf onpartijdig. Ongetwijfeld zult u redenen vinden om uzelf aan te klagen. U zult geen redenen hebben het belang van de openbare eredienst te bevragen. Onze eigenliefde zorgt ervoor dat we alles durven beschuldigen, zelfs Gods eigen inzettingen, behalve onszelf. En dat terwijl wij onszelf als enige

2 Clarkson noemt hier deze tekst, maar die lijkt hier niet te passen.

zouden moeten beschuldigen. De hand van de Heere is niet verkort (Jes. 59:1). Gods eredienst is nog dezelfde en de Heere wordt daar nog evenveel genoten door de Zijnen. Er is niet minder vertroosting en vrucht in de eredienst te vinden dan voorheen. Vanwaar dan toch die tegenwerpingen? Omdat onze ongerechtigheden scheiding maken tussen ons en onze God (Jes. 59:2).

Doorzoek uw hart en uw wegen. Allen, of bijna allen, die menen dat de openbare eredienst minder hoog te achten is dan de persoonlijke, zullen ontdekken dat de oorzaak daarvan in henzelf ligt. Onderschat u niet de eredienst en de vreugde van God daarin? Laat het u niet vaak onverschillig of u iets van God geniet? Is het u tot smart wanneer u de kerk verlaat zonder iets van Gods nabijheid te hebben genoten? Hebt u erover geweend? Zo niet, dan hebt u te lage gedachten van de geestelijke genietingen om ze in rijke mate te ervaren. Denkt u dat God parels voor de zwijnen gooit? Dat Hij kostbaarheden schenkt aan mensen die ze vertrappen en verachten?

Koestert u niet een vooroordeel tegen bepaalde inzetten of tegen de predikant? Dat is al genoeg om de troost en de zegen ervan te verminderen. Waarom was de prediking van Christus onder Zijn volksgenoten zo weinig vruchtbaar? Was het niet door hun vooroordelen tegen Hem (Matth. 13:55)? Bent u nalatig geweest in uw kerkgang? Liet u uw plaats leeg zonder geldige reden? Hoe vaak komt deze zonde voor! Hoe terecht kastijdt de Heere door Zich te onttrekken aan degenen die zo bewust niet deelnemen aan de eredienst. Als u zich onttrekt aan de eredienst, verwijdert u zich van God. Is er dan geen reden te over voor de Heere om Zich van u terug te trekken? Komt u onvoorbereid, met een oppervlakkig en zorgeloos hart, zonder gepaste gedachten over God en uzelf? Dat is een belediging voor Zijn majesteit. Daarmee veracht u Zijn Naam (Mal. 1:6). Het is dan geen wonder dat u geen verkwikking en kracht ervaart tijdens de eredienst. De oorzaak daarvan ligt bij uzelf; u daagt God uit Zich te onttrekken aan Zijn inzetten en aan u.

Waar is uw verlangen naar Gods inzettingen, naar Zijn tegenwoordigheid daarin en naar het geestelijke nut ervan? Kunt u zeggen: 'Eén ding heb ik van de HEERE begeerd, dat zal ik zoeken: dat ik al de dagen mijns levens mocht wonen in het huis des HEEREN' (Ps. 27:4)? Kunt u zeggen: 'Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstromen, also schreeuwt mijn ziel tot U, o God! Mijn ziel dorst naar God, naar de levende God; wanneer zal ik ingaan, en voor Gods aangezicht verschijnen?' (Ps. 42:2,3). Kunt u zeggen: 'Mijn ziel dorst naar U, mijn vlees verlangt naar U' om Uw heerlijkheid te zien (Ps. 63:2)? Kunt u zeggen: 'Mijn ziel bezwijkt van verlangen naar Uw voorhoven; mijn hart en mijn vlees roepen uit tot de levende God' (Ps. 84:3)? O, als er zulke begeerten waren, dan zouden deze klachten en deze tegenwerpingen nauwelijks gehoord worden. Als er zulke verlangens waren, zou de Heere Zijn inzettingen spoedig zegenen met de heerlijkheid en de kracht die daarbij horen. U zou zeggen: 'Zonder U zal ik nooit van U[w inzettingen] vertrekken.' Het is toch logisch dat zij die weinig verlangen, ook weinig genieten van God?

Geeft u geen ruimte aan dodigheid, luiheid en slordigheid in uw kerkgang? Wekt u uzelf op om God aan te grijpen? 'Die met een bedrieglijke hand werkt, wordt arm; maar de hand der vlijtigen maakt rijk' (Spr. 10:4). Als Gods inzettingen niet als een zwaarbeladen schip vol kostelijke schatten naar u toekomen, klaag dan uw eigen nalatigheid aan. Hij is een Beloner van degenen die Hem ijverig zoeken (Hebr. 11:6). Komt u in geloof? Zijn uw gedachten en uw hart werkzaam met een belofte wanneer u naar de kerk gaat? U weet Wie het zei: 'Tenzij u gelooft, zult u de kracht van God niet zien' (naar Joh. 11:40). Als Christus geen grote krachten kon doen vanwege hun ongelooft, wat denkt u dan dat Gods inzettingen kunnen uitwerken?

Komt u niet met bijbedoelingen, voor iets anders, iets slechts, waarover u klaagt dat u het niet vindt? Komt u niet omdat het zo hoort, uit gewoonte, omdat u zich schaamt om er niet te zijn?

Komt u om het ongunstig oordeel van anderen en hun ongenoe- gen te vermijden? Komt u soms om de stem van uw geweten de mond te snoeren? Komt u voor nieuwtjes en denkbeelden als degenen die onkruid zoeken in plaats van de volle korenaar? Kom waarvoor u wilt, maar als u niet komt om God te ontmoeten, om leven te ontvangen, om met de Geest vervuld te worden, is dat dan niet de oorzaak dat u niets ontvangt?

Bent u niet nalatig in uw werkzaamheden na de eredienst? Neemt u er niet de tijd voor om door gebed, meditatie en geloofsoefeningen vrucht op de prediking te ontvangen? Denkt u dat met het bijwonen van de dienst alles gedaan is wat er te doen valt? Denkt u dat het werk af is als de dienaar zijn preek besluit? Geenszins! Als u God wilt genieten in Zijn Woord, begint uw werk dan pas. Gods inzetten zijn als druiven. Het is niet genoeg om ze in uw hand te hebben. Als u er zoetheid en voeding van wilt ontvangen, moeten ze uitgeperst worden. Dat moet uw werk in het verborgene zijn. Slordigheid, luiheid en nalatigheid hierin zijn de reden dat God Zich terugtrekt en Zijn zegen op de dienst onthoudt.

Deze en andere dergelijke slechte zaken lokken het uit dat de Heere Zijn tegenwoordigheid tijdens de eredienst niet geeft. Troost en zegen op de dienst blijven dan uit. Dan zullen anderen in hun persoonlijk geestelijk leven meer zegen ervaren, dan degenen die zich aan dergelijke zaken schuldig maken, zegen ervaren in de eredienst. U hoeft dus alleen maar op uw eigen hart te letten om deze tegenwerping te kunnen weerleggen; niet omdat Gods nabijheid in de eredienst minder is dan thuis ervaart u Hem niet, maar omdat u er zelf voor zorgt dat u niet in staat bent Hem te vinden.

9. Stel dat het inderdaad zo is dat u meer vreugde, verruiming en bijstand ervaart in uw persoonlijk geestelijk leven; dat deze ervaringen niet ingebeeld zijn en dat dit Gods gewone weg zou zijn (wat ik beslist niet geloof). Alle voorstelbare baat die u ervaart

in het vervullen van uw persoonlijke, godsdienstige plichten kan er niet toe leiden dat de openbare eredienst minder belangrijk zou zijn. Enkele onweerlegbare argumenten voor die stelling hebben we al besproken. Ik zal er nu slechts twee noemen.

De openbare eredienst is een meer algemeen goed en meer tot stichting. Het nut ervan is meer algemeen en uitgestrekt. De zegen ervan is meer algemeen en daarom is de openbare eredienst verkieslijker boven de persoonlijke. Een algemene weldaad is immers meer te verkiezen dan een persoonlijke. Een man die zijn persoonlijk voordeel belangrijker acht dan het algemeen belang, is het onwaardig om in een maatschappij te leven. Een edel gemoed is uit op het algemeen belang. Het licht der rede laat de uitmuntendheid van zo'n gezindheid zien. Het christelijk geloof vraagt het van ons. De Heere Zelf beveelt het aan en verbindt er bijzondere beloften aan. Mensen die zeggen christen te zijn en die in dit opzicht achterblijven bij heidenen, moeten zich schamen. Onze eerste vraag moet niet zijn: 'Hoe verkrijg ik het meeste goed?', maar 'Hoe kan ik het meeste goed doen?' Het redden van zielen dienen we belangrijker te vinden dan ons persoonlijk gemak. Wat het grootste aantal mensen tot nut strekt, is van de meeste waarde. Dit geldt voor het nut van Gods openbare inzetten, zodat deze te verkiezen zijn boven het persoonlijk dienen van God. Algemeen belang gaat boven persoonlijk belang.

Stel dat u in uw persoonlijk geestelijk leven meer troost en verruiming ervaart dan in de samenkomst van de gemeente. Dan nog blijft staan dat Gods eer belangrijker is dan uw persoonlijk nut. God wordt in de eredienst meer geëerd, ook al zou uw persoonlijke belang meer in uw huiselijke godsdienst worden bevorderd. Gods eer komt het sterkst tot uiting in de eredienst. Daar schitteren Zijn heerlijke deugden het helderst. Wij kunnen Hem niet anders eren dan door Zijn heerlijkheid te erkennen. Tijdens de eredienst komt die het meest openbaar. Hoe meer openbaar de erkenning van Zijn heerlijkheid, hoe meer God

verheerlijkt wordt. Gods glorie is belangrijker dan uw persoonlijke nut, zodat de openbare eredienst hoger geacht moet worden dan de persoonlijke.

Een bestraffing

Nu volgt een bestraffing voor hen die de eredienst van weinig belang achten. Velen verdienen in dit opzicht bestraft te worden. Vooral de volgende twee groepen.

1. Er zijn mensen die slechte praktijken verkiezen boven de kerkgang. Als de eredienst belangrijker is dan dat we God persoonlijk dienen – wat op zich uitnemend is en veel vrucht draagt – hoe schandelijk zondigen dan degenen die zich liever bezighouden met de zonde dan dat ze naar de kerk gaan? Het gaat om hen die voor hun gemak kiezen, voor wereldse bezigheden, hun lusten of voor zondige ontspanning.

Stellen zij die de moeite niet nemen om naar de kerk te komen, of die slappe uitvluchten bedenken, hun gemak niet boven het dienen van God? God heeft Zijn dienst niet zo vermoeiend en zwaar gemaakt als het was onder de oude bedeling, onder de wet. We behoeven niet zo'n grote afstand, een dagenlange reis, af te leggen om naar de kerk te gaan. De kerk is dichtbij. Toch is er zoveel luiheid en verachting voor de dienst des Heeren dat we soms nauwelijks de deur uit willen om deze gezegende vrijheden te genieten. Een beetje regen, een beetje kou en meer van dat soort dingen vinden we reden genoeg om weg te blijven. Het was vroeger de vreugde van Gods volk om op te gaan naar de tempel, ook als het slecht weer was en ze een koude, vermoeiende reis moesten maken (Ps. 84). Waar is de ijver voor de dienst des Heeren vandaag de dag? Is die niet veel minder geworden, terwijl het Evangelie ons juist oproept tot veel grotere ijver? Zullen zelfs de ongelovige Joden in de dag van het oordeel opstaan om de luiheid van onze generatie te veroordelen?

Zij waren niet te lui om op de momenten van de grote feesten naar de poorten van Sion te reizen. Zij letten niet op de grote afstand of op slecht weer. Velen van ons grijpen elke armzalige uitvlucht aan als 'een leeuw op de weg' (Spr. 26:13) en verkiezen hun rust en gemak boven Gods openbare eredienst.

Anderen vinden hun aardse zaken belangrijker dan de eredienst. Ze omarmen iedere mogelijkheid die hun zaken bieden om maar niet aan Gods inzettingen deel te hoeven nemen. Ezau werd gebrandmerkt als een goddeloze omdat hij liever een schotel linzenmoes had dan het eerstgeboorterecht. Maar degenen die de dingen van deze wereld verkiezen boven het uitnemende voorrecht van de openbare eredienst, overtreffen Ezau in goddeloosheid. Wat een voorrecht is het de eredienst te hebben en hoe weinig mensen in deze wereld hebben dat! Schenkt de Heere ons de eredienst om daar vervolgens Zelf in veracht te worden? Als je de wereld verdeelt in dertig delen, zijn vijftientig delen daarvan heidens of islamitisch, geheel verstoken van de ware dienst aan God. Slechts vijf delen dragen de naam van christen. In die laatste groep zijn dan ook nog de Griekse kerken, de roomsen en de Abessijnse christenen begrepen, onder wie de dienst aan God sterk verworden is. U kunt zelf wel uitrekenen hoe klein het deel van de mensheid is waaraan de Heere Zich verwaardigd heeft de eredienst in zijn zuivere vorm te schenken. Het is een speciale, bijzondere gunst, een uitzonderlijk voorrecht. Wat is het dan goddeloos om uiterlijke zaken, die ook de slechtsten ontvangen, te verkiezen boven deze onschatbare zegen! Toch is deze goddeloosheid zeer algemeen. De bijna lege kerken laten het dagelijks zien. Eén dagdeel voor de dienst van God is genoeg volgens sommigen. Voor anderen is dat ene dagdeel al te veel van het goede. Voor de wereld hebben wij echter altijd alle tijd. O, wat heeft God een oneindig geduld met ons!

Anderen vinden hun begeerten veel belangrijker. Ze zitten liever in de kroeg en op de stoel van spotters dan dat ze waken aan de deurposten van de wijsheid. Velen besteden de tijd die God

hen gaf voor hun ziel liever aan sport en ontspanning dan aan de kerkdienst. Ze vinden één van de zeven dagen voor God te veel en beroven Hem daarom ook maar van die laatste dag, of ten minste van een deel ervan, om zich te vermaken. Wat erg dat deze goddeloosheid zo algemeen geworden is op de plaats waar het licht van het Evangelie zo lang geschenen heeft! De Heere bemint de poorten van Sion, maar zij beminnen Mesech en de tenten van Kedar.

Ik smeed u, overweeg het afschuwelijke van deze zonde. Niet zelden verbindt de Heere Zijn Naam aan Zijn dienst, als was die Hem even dierbaar als Zijn Naam. Wat veracht u anders dan God Zelf, als u Zijn inzettingen veracht? Over zowel Zijn inzettingen als Zijn dienaren zegt Hij: 'Wie deze veracht, veracht Mij'. En wat denkt u dat het betekent om Christus te verachten? Hoe jaloers is God altijd geweest als het Zijn inzettingen betrof! Enkele van de meest opmerkelijke oordelen in de Schrift hebben te maken met het verkeerd uitoefenen van Zijn dienst. Nadab en Abihu werden om deze reden door het vuur uit de hemel verteerd. Eli's familie werd totaal uitgeroeid. Uzzia werd geslagen met melaatsheid en Uzza met een plotselinge dood. Michal bleef kinderloos vanwege een dwaling in een uiterlijke zaak aangaande de eredienst. De Heere is een jaloers God en wel in het bijzonder als het Zijn inzettingen betreft. U bent in gevaar als u die veracht. Zijn jaloersheid zal als een vuur tegen u branden. Als u uw gemak, uw aardse bezigheden, uw begeerte, uw nutteloos bezigzijn, uw ontspanning belangrijker vindt dan Gods inzettingen, veracht U Hem dan niet? Dit staat gelijk aan het ontheiligen van de heilige en heerlijke Naam van God. De Heere zal u niet onschuldig houden. Dat is een understatement; het betekent dat Hij u zeker zal oordelen, dat Hij u beslist zal veroordelen.

2. Degenen die het belangrijker vinden om God persoonlijk te dienen dan in de eredienst verdienen een terechtwijzing. Ik zal slechts twee punten noemen waarin dat duidelijk naar voren komt.

- A. Dit komt openbaar wanneer men zich op het moment van de kerkdienst aan persoonlijke godsdienstige plichten wijdt. Hoe gewoon is dat al onder ons geworden. Als u te laat in de kerk bent om daar voor aanvang van de kerkdienst nog in stilte tot God te bidden, zie ik vaak dat mensen zich dan toch eerst aan persoonlijk gebed wijden, wat er in de dienst op dat moment ook gebeurt. Wat is dit anders dan dat u uw persoonlijk gebed boven de openbare eredienst stelt en daarmee deze inzetting veracht? Wat is dit anders dan dat u de kerkdienst inruilt voor de persoonlijke dienst van God? Deze zogeheten en voorgewende godsvrucht en eerbied werpen echter een blaam op de eredienst. In Gods ogen onttrekt men dan zijn geest aan de dienst en in de ogen van mensen zijn uiterlijke gestalte. De openbare eredienst wordt hierdoor onteerd voor de ogen van God en mensen. De bedoeling mag dan misschien goed zijn, maar dat kan hetgeen zondig en slecht is niet rechtvaardigen. We mogen het kwade niet doen in de hoop dat het goede eruit voorkomt. En dit is slecht, dit is zondig, aangezien het zondig is een persoonlijke godsdienstplicht boven een openbare inzetting van God te plaatsen.

Het gaat in tegen de regel van de apostel Paulus voor de eredienst: 'Laat alle dingen eerbaar en met orde geschieden' (1 Kor. 14:40). Dat wat niet op de juiste plaats en op het juiste moment gebeurt, is niet 'met orde'. Dit is niet de tijd, noch de plaats voor persoonlijk gebed. Het is de tijd voor de eredienst; daarom is het niet het moment voor het persoonlijke gebed. Het is ook niet de plaats voor persoonlijk gebed. Dat behoort immers in het verborgene te gebeuren, volgens het voorschrift van Christus in Mattheüs 6:6. Hij maakt het persoonlijk bidden in het openbaar tot een kenmerk van de huichelaars (vs. 5). Iets dat op zich goed is, verwordt zo tot iets slechts, iets zondigs als het niet op de gepaste plaats en tijd gebeurt. Tijdens de eredienst is het niet de tijd en de plaats om persoonlijk te bidden en daarom is het niet ordelijk dat te doen. Wat niet met orde is, is zondig, volgens wat de apostel betoogt en moet daarom vermeden worden. Denk niet dat de Heere uw persoonlijke

erbieid zal aannemen als die leidt tot verachting van de eredienst. Hij acht de openbare eredienst immers hoger en wil dat wij hetzelfde doen.

- B. Sommigen blijven weg uit de kerk onder het voorwendsel dat God evengoed thuis gediend kan worden. Hoe velen zeggen niet dat ze door thuis te bidden, een goed boek te lezen of een goed geestelijk gesprek te hebben, net zo geestelijk bezig zijn als door de samenkomst van de gemeente te bezoeken. Zij kunnen het niet anders zien dan dat persoonlijk gebed even goed kan zijn als het openbaar gebed in de gemeente. Persoonlijk de Bijbel openen en lezen is volgens hen net zo vruchtbaar als de prediking. Ze spreken over hun persoonlijke plichten zoals Naäman sprak over de rivieren van Damascus (2 Kon. 5:12). 'Is mijn persoonlijk geestelijk leven bij God niet net zo aangenaam en net zo nuttig voor mijzelf? Mag ik me daar niet in wassen en rein worden?' Ze merken niet op dat God aan de openbare eredienst grotere zegen heeft verbonden.

'Als het er nu zo voorstaat dat het een niet beter is dan het ander, waarom bemint de Heere dan het ene meer dan het andere? Waarom verkoos de Heere de poorten van Sion als Hij net zo goed gediend kon worden in de woningen van Jakob?' Hoe gaan mensen in hun eigendunk tegen de Heere in! Hij bemint de poorten van Sion niet boven een of sommige, maar boven alle woningen van Jakob. Zij beminnen daarentegen een van die woningen boven de poorten van Sion. Wat is dit anders dan dat ze Gods wijsheid minachten? Zij verkiezen dat wat het niet waard is meer bemind te worden. Wat is dat voor een aanmatiging, te denken dat u wijzer bent dan God en het durft te bestaan Hem te corrigeren? Hij zegt dat de poorten van Sion bemind moeten worden, dat de openbare eredienst hoger geacht dient te worden dan persoonlijke godsdienstplichten. U zegt 'nee', want u ziet geen reden waarom het een niet net als het ander bemind kan worden. Wie bent u, o mens, dat u God tegenspreekt?

Voordat we verder gaan, wil ik nog laten zien hoe zondig het is de eredienst te verachten, op de zojuist genoemde wijze of in andere opzichten.

U veronachtzaamt de heerlijkheid van God als u in gedachten, genegenheden of in de praktijk de openbare eredienst niet boven de persoonlijke stelt. U versmaadt dan de tegenwoordigheid van God, die Hij hier juist het meest uitdeelt. Op aarde en in de hemel is de tegenwoordigheid van God immers de grootste blijdschap. U onderwaardeert de openbaring van God; de gezegende vergezichten van leven en vrede, die het duidelijkst en het heerlijkst in de eredienst worden voorgesteld. Deze openbaringen zijn als de dageraad van de komende heerlijkheid, de voorsmaak van het zalige aanschouwen van God. U veracht deze gezegende voordelen voor de ziel, die hier in grotere overvloed verkregen worden. U hebt liever een vermeende persoonlijke zegen dan de stichting voor velen in Gods huis. U stelt uzelf bloot aan het gevaar van verachtering in de genade, waar de eredienst een waarborg tegen is. U veracht de zeer grote daden van God ten aanzien van zondaren, die Hij gewoonlijk daar werkt. U acht de hemel klein, terwijl die in de eredienst het best weerspiegeld wordt. U veracht het oordeel van Gods meest achtenswaardige knechten. Zij lieten alle eeuwen door in hun getuigenis en levenspraktijk zien dat zij de eredienst hoogachtten. U zorgt ervoor dat u minder vatbaar wordt voor het ontvangen van algemene weldaden en voor het ontgaan van algemene rampen, doordat u de middelen veracht.

U miskent het bloed van Christus, dat het krachtigst werkt in de eredienst. U veracht de grote en dierbare beloften van het Evangelie, die het meest werkzaam zijn in de eredienst en niet wanneer u God persoonlijk dient. O, overdenk toch hoe afschuwelijk deze zonde is, die de ziel zo schuldig stelt en die gepaard gaat met zoveel Godtergend kwaad. Beween deze zonde, als u er schuldig aan bent. Laat de zondigheid ervan een aansporing tot waakzaamheid zijn.

Een aansporing

Hier past ook een aansporing om de openbare eredienst van God de eer te geven die deze toekomt. Laat deze die uitnemende plaats hebben, die de Heere eraan gegeven heeft. Acht die in uw gedachten, in uw genegenheden en in uw levenspraktijk hoger dan uw persoonlijk dienen van Hem. Tracht naar hoge gedachten van de eredienst en naar zielsneigingen die daarbij passen. Laat deze tot uiting komen in een veelvuldig toegewijd gebruik van Gods inzetten. Loof de Heere ervoor. Bid voor de voortgang van de eredienst. Juist wanneer er zoveel verachting voor de dienst van God is, dient u zich in te zetten voor de bevordering ervan. De tekst van Psalm 87 verplicht ons daartoe en deze tijd heeft dat nodig. Zo toont u uw trouw aan God door standvastig en oprecht te zijn te midden van een afglijdende generatie. Deze plicht is altijd al aangenaam bij God, maar nu nog veel meer, nu er zoveel weerstand tegen de eredienst is.

Laat uw ziel niet in de verborgen raad komen van hen die God onteren door de eredienst te verachten. Zij lasteren God door verachtelijk over Zijn Naam te spreken, die Naam die Hij onder ons genoemd heeft en waardoor Hij ons in Zijn genade onderscheidt van de wereld waaraan Hij Zich niet openbaart. Ik zou dit met veel redenen kunnen bekrachtigen. Maar wat spreekt er krachtiger dan de tekst zelf? 'De Heere bemint de poorten van Sion meer dan de woningen van Jakob.' De mensen voor wie hetzelfde geldt, lijken hierin op de Heere. Het eens te zijn met de Heere en op Hem te lijken, is het toppunt van uitnemendheid waar mensen en engelen naar verlangen kunnen. Welnu, dit is de weg! Als wij zo de eredienst beminnen en hoogachten, zijn we een van geest met de Heere – dit in zoverre er een gelijkenis mogelijk is, want er is een oneindige afstand tussen God en ons. Hierin bent u dan een navolger van God, als geliefd kind van Hem.

Mensen die de openbare eredienst verachten, verachten God Zelf. Zij spannen met de duivel samen in een van zijn meest boosaardige plannen tegen God en Zijn volk. Zij doen wat ze kunnen om

Gods eer in het stof te werpen. Het is echt niet uit waardering voor het persoonlijke geloofsleven dat satan dit boven de publieke eredienst probeert te plaatsen. Het is zijn streven om én het persoonlijk dienen van God én de openbare eredienst bij christenen in diskrediet te brengen. Hij weet dat ze samen overeind blijven of samen wegvallen. En dat blijkt ook in de praktijk. Zij die de eredienst niet meer bezoeken, maken spoedig ook geen werk meer van de huisgodsdiens, tenzij God satans plannen dwarsboomt en plotseling ten onder brengt. Zorg dat u de eredienst blijft hoogachten als u niet door de dwalingen van de goddelozen wilt worden weggevoerd, als u niet in de strikken van de satan wilt vallen.

Neem daarom het volgende in acht:

1. Heb hoge gedachten van God. God en Zijn eredienst zijn zo nauw met elkaar verbonden, dat ze óf allebei geacht óf allebei veracht worden. Ieder die hoge gedachten van God heeft, heeft ook gepaste hoogachting voor de eredienst, waarin Zijn heerlijkheid het meest tot uitdrukking komt (Ps. 102:17). Dat zien we bij David. Niemand achtte God hoger dan hij. Let maar op de verheven uitdrukkingen die hij gebruikt in Psalm 146. En niemand achtte de eredienst hoger dan hij. Dat blijkt wel uit de innige bewoordingen waar al eerder op gewezen is. Als u hoge gedachten van God hebt, waardeert u ook datgene waar Hij Zich het meest openbaart en waar Hij het meest ervaren wordt. 'In Zijn tempel zegt Hem een ieder eer' (Ps. 29:9), want in de openbare eredienst verschijnt Hij op de heerlijkste wijze. Als u geringe gedachten van God hebt, is het geen wonder dat u de openbare eredienst van weinig waarde acht! Hoogachting voor God gaat gelijk op met hoogachting voor Zijn Naam en dienst. Psalm 48 bezingt de hoge gedachten van Sion, van Gods inzettingen. De reden daarvoor staat in vers 10: 'O God! Wij gedenken uw weldadigheid, in het midden van Uw tempel!' Als u God groot, heilig, dienenswaardig en heerlijk acht, dan helpt dat u om gedachten over de eredienst te ontwikkelen die daarmee in overeenstemming zijn. Zijn Naam is de dienst aan Hem.

2. Zorg dat u helder hebt wat de gronden zijn voor de uitnemendheid van de openbare eredienst. In Psalm 87 lezen we: 'Zeer heerlijke dingen worden gesproken ...' over de kerk en de inzetten van God. Daarom was het de stad van God en om geen andere reden konden er heerlijke dingen over gesproken worden. In Gods eigen inzetten worden de zoetste genietingen van God en de helderste openbaringen van Zijn heerlijkheid ervaren. Daar vinden we het krachtige werk van de Geest, het kostbaar bloed van Christus in zijn krachtige werking, de uitnemend grote en dierbare beloften in hun aangenaamste werkingen, geestelijk leven en kracht, vertroosting voor de ziel, verkwikking, bekering van zondaren, de opbouw van het lichaam van Christus en de zaligheid van de ziel. Over al deze heerlijke zaken gaat het in de openbare eredienst. Acht deze zaken hoog en u zult de eredienst evenzo waarderen.

Beschouw Gods inzetten in hun heerlijkheid; zij geven de hoogste eer aan de God van de hemel en zijn de grootste heerlijkheid van Zijn volk hier op aarde. Daarom zal een geestelijk gezind christen ze hoogachten. U wilt toch zeker eren wat God het meest eert en wat uw grootste heerlijkheid is? Als er één plaats op aarde is waar God de eer van Zijn Naam ontvangt (Ps. 29:1,2), dan wel in de openbare eredienst. Door God te aanbidden in de openbare eredienst geeft u Hem de eer die past bij Zijn Naam. Is dit niet van de grootste waarde? Dit is ook uw heerlijkheid. Gods kinderen genieten Zijn heerlijkheid als zij de eredienst bezoeken en deze bevorderen. Waar God Zijn Naam doet wonen, daar is Zijn heerlijkheid. Als in een land de eredienst bloeit, woont Gods heerlijkheid daar. Waar de eredienst verdwenen is, is Zijn heerlijkheid heengegaan. Zie de eredienst als uw glorie en u zult er grote hoogachting voor hebben.

3. Verheug u in de eredienst. We verliezen snel onze achting voor iets waar we geen vreugde meer in hebben. Daarom sprak de Heere, toen Hij gebod Zijn sabbat te heiligen: 'Indien gij uw voet van de sabbat afkeert, van te doen uw lust op Mijn heilige

dag; en indien gij de sabbat noemt een verlustiging, opdat de HEERE geheiligd wordt, Die te eren is', enz. (Jes. 58:13). Als het uw verlustiging niet is, ziet u er ook geen heerlijkheid in. Als u hoort bij de mensen die vragen wanneer de dag van de nieuwe maan voorbij is, zodat zij graan kunnen verkopen, en de sabbat, zodat zij de korenschuren kunnen openen (Am. 8:5); als Gods openbare inzetten, gebed en prediking u een last zijn, zullen niet alleen uw persoonlijke godsdienstige plichten, maar ook de slechte dingen van de wereld zich nestelen in uw hart en gedachten. Als we ergens op uitgekeken zijn, er geen plezier meer in hebben, geven we o zo gemakkelijk toe aan allerlei zaken die daar tegenin gaan. Laat het dienen van God uw vreugde zijn, de blijdschap en vertroosting voor uw ziel. Wees blij met alle gelegenheden die u ontvangt om naar de kerk te gaan, tijdig en ontijdig. Zoals David zegt in Psalm 122: 'Ik verblijd mij in hen, die tot mij zeggen: Wij zullen in het huis des HEEREN gaan.' Laat deze gezindheid uw eten en drinken zijn. Ga, als naar een feest. Ga met grote blijdschap onder deze schaduw zitten, want de vrucht van Gods inzetten, de hemelse verkwikkingen zijn zoet voor uw ziel (naar Hoogl. 2:3).

4. Tracht naar een geestelijke gezindheid. De heerlijkheid van de openbare eredienst is volledig geestelijk en geestelijke zaken worden geestelijk onderscheiden (1 Kor. 2:14). Een vleeselijk gezind mens kan niet onderscheiden wat nu de openbare inzetten zo waardevol maakt. Gewoonte en andere zaken kunnen hem overreden er gebruik van te maken, maar zo lang hij geen geestelijke ogen heeft, zal hij de heerlijkheid ervan nooit opmerken. Hij ziet dan de geestelijke waarde er niet van in. Christus Zelf was voor de Grieken een dwaasheid (1 Kor. 1:23). Ze zagen niet meer dan alleen voor het oog zichtbaar was. De prediking van Christus was voor de vleeselijke Joden en de heidenen dwaasheid. In meer of mindere mate geldt dit voor alle natuurlijke mensen, tenzij uiterlijke zaken toch voor een zekere aantrekkingskracht zorgen. Een geestelijk gezind oog kan iets prachtigs opmerken in de eredienst, terwijl deze voor het oog matig of zelfs verachtelijk lijkt. Zoals de

ongelovige Joden tegen Christus aankeken, beschouwen vleeselijke mensen Zijn inzetten. De eredienst heeft voor hen geen gedaante of heerlijkheid die ook maar enige bijzondere achting oproept. Ze zien er geen schoonheid in dat ze die zouden begeren.

5. Bezie Gods inzetten met een oog van geloof. Als u alleen uw zintuigen gebruikt, zult u net als Naäman de Syriër zeggen: 'Zijn niet Abána en Farpar, de rivieren van Damaskus, beter dan alle wateren van Israëel; zou ik mij in die niet kunnen wassen en rein worden?' (2 Kon. 5:12). Waarom is de Schriftlezing in de kerk meer waard dan het Bijbellezen thuis? Waarin verschilt de prediking van het Woord van een goed geestelijk gesprek? Met uw zintuigen ziet u geen verschil. Maar het oog des geloofs beziet dit met uitzicht op Gods beloften. Daarom doet zij heerlijke ontdekkingen. Door de heel gewone buitenkant dringt zij naar binnen en vindt daar een bijzondere, innerlijke heerlijkheid. Het geloof ziet bijzondere zegeningen, bijzondere hulp, bijzondere tegenwoordigheid van God en een bijzondere zegen in de eredienst. Op grond van Gods beloften doet het oog des geloofs grote ontdekkingen. Ongelovigen hebben dit perspectief niet en zien daarom niet verder dan de uiterlijke kant van de zaak. Het geloof ziet Gods wijsheid in een prediking die de blinde wereld voor dwaasheid houdt, zoals die van de apostel Paulus. Het geloof ziet een heerlijkheid in deze instellingen die de vleeselijke mens verachtelijk vindt. Het kind Jezus lag in een kribbe, een arme en verachtelijke plaats. Maar de wijzen zagen door de armzalige doeken heen zo'n heerlijkheid in Hem dat ze zich verwonderden en Hem aanbaden. Andere mensen in dezelfde herberg zagen dat niet. En waarom? De wijzen keken naar het kind Jezus met in gedachten het woord dat hun geopenbaard was vanuit de hemel, waardoor Hij aan hen was bekend gemaakt.

De buitenkant van de eredienst is nu, onder de bedeling van het Nieuwe Testament, zo iets als die doeken waarin Jezus gewikkeld was. Het ongeloof ziet niet dat Christus erin is, een geestelijke heerlijkheid die de gelovige wel opmerkt en hoog

waardeert. De eredienst die voor de zintuigen en het ongeloof geen waarde heeft, is voor de gelovige de heerlijkste bediening onder de hemel, vanwege de belofte die eraan verbonden is. De geloofsogen moeten worden geopend, anders ziet u geen heerlijkheid in Gods inzettingen.

De Heere spoort onder de bediening van het Nieuwe Testament vaker aan tot geloof dan onder de oude bedeling. Daarom mag men ook een grotere mate van oefening van het geloof verwachten. Gods kinderen waren onder de wet in hun kindertijd, volgens Galaten 4:1. De uiterlijke kant van de eredienst was glorieus, de bediening was vol vertoon. Gods kinderen werden zintuiglijk verrukt door al het schone van de eredienst. Nu, onder het Evangelie, zijn ze tot de volwassenheid gekomen, en het uiterlijk vertoon dat destijds de zinnen streelde, geeft Hij nu niet meer. De heerlijkheid is nu geestelijk en alleen zichtbaar voor het geloof. En toch is de heerlijkheid van de tweede tempel groter dan die van de eerste. De eredienst onder het Nieuwe Testament is schoner dan die van het Oude Testament. Hoewel er nu geen gouden wierookvat meer is, geen met goud overtrokken ark, geen cherubijnen der heerlijkheid die het verzoendeksel overschaduwden, niets van zulke attributen die de zintuigen verrukken, is er toch een alles overtreffende heerlijkheid (2 Kor. 3:11). Deze heerlijkheid is echter alleen zichtbaar door het geloof. Als u de eredienst gepaste eer wilt geven, dient het geloof in beoefening te zijn.

6. Sta ernaar om zoveel mogelijk profijt te hebben van Gods openbare inzettingen. U hebt niet veel aansporing nodig om Gods inzettingen te eren als u de verkwikkende vertroosting en de zegeningen ervan persoonlijk ervaren hebt. 'Gelijk wij gehoord hadden, alzo hebben wij gezien' (Ps. 48:9). Toen ze niet alleen gehoord, maar ook gezien hadden Wie God voor Zijn volk was in de openbare eredienst, was het geen wonder dat zij hun hoogachting voor de stad Gods uitspraken, zoals het staat in vers 2,3: 'De Heere is groot en zeer te prijzen, in de stad van onze God, op de berg Zijner heiligheid. Schoon van gelegenheid, een vreugde der ganse aarde is de berg Sion', enz.

Verlangt u naar vrucht op de eredienst?

Let op het volgende om zoveel mogelijk vrucht te hebben van de eredienst en om deze te leren hoogachten.

1. Kom niet zonder voorbereiding naar de kerk. Het is geen wonder dat er zo weinig vrucht op de eredienst ervaren wordt als er zo weinig voorbereiding is. 'Wees niet te snel met uw mond, en uw hart haaste zich niet een woord voort te brengen voor Gods aangezicht' (Pred. 5:1). Kom niet gehaast, zonder een juist besef van met Wie u te doen hebt en wat daar gebeurt. Kom niet met een schuldig en vuil geweten. Daar moeten we ons van afscheiden, als we wensen dat God ons in genade aanneemt (2 Kor. 6:17). Kom niet met een hart dat verstrikt is in verlangens naar wereldse genoegens. 'Doe de schoenen van uw voeten.' Kom niet met een zorgeloos en onbereid hart (Ps. 57:8). Kom niet met een vleeselijk en lusteloos hart, dat zich heeft overgegeven aan wereldse bezigheden. Ploeg het braakliggende land om. Als u onder de doornen zaait, zult u weinig oogsten wat bijdraagt om de eredienst hoger te waarderen. 'Ik was mijn handen in onschuld, en ik ga rondom Uw altaar, o HEERE' (Ps. 26:6). Hij verwijst hier naar de gewoonte van de priesters, die hun handen en voeten moesten wassen voordat zij mochten dienen in de tabernakel. Dit was zowel toen als nu tot een voorbeeld; het laat ons zien dat wij ons moeten voorbereiden voordat we tot God naderen.
2. Zorg dat u uw eigen staat ten opzichte van God kent. Of u nog in uw natuurlijke staat bent of in de staat van genade, u dient uw geestelijke behoeften te kennen, uw inwendig verderf en uw persoonlijke verleidingen. Wat u hoort in Gods huis zal u anders misschien tot weinig nut zijn, als u niet weet wat u nodig hebt. Een gebed kan u ontgaan als u niet weet wat u behoeft. O, kenden de kerkmensen de staat van hun ziel maar nauwkeurig en waren ze daar maar werkzaam mee; dan zou het woord op de juiste tijd komen. Dan zou het zijn als de gouden appels. Gods inzettingen zouden als een milde regen zijn op pas gemaaid gras. Dan zouden ze een gezevende vrucht ervaren, en hun ziel zou groeien als een lelie.

- 3 Kom naar de kerk met een hart dat verlangt Christus in Zijn inzettingen te ontmoeten. Er is een belofte voor zo'n hart (Matth. 5). Hij vult de hongerigen met het goede. Een besef van leegte en behoefte maakt u tot een voorwerp van deze belofte om de zoete, genadige werking ervan te ontvangen. Daartegenover zorgen vermeende overvloed en ongevoeligheid voor onze eigen geestelijke armoede ervoor dat de schatkamers van de hemel niet voor ons opengaan. Rijken zendt Hij leeg weg (Luk. 1:53). Onze ziel zou wijd open moeten staan in vurig verlangen naar God (naar Ps. 81:11). Dit is de weg om vervuld te worden met de rijke zegeningen van de geestelijke inzettingen.
4. Maak met heilige vrees en beven gebruik van Gods inzettingen (Ps. 2:11 en Ps. 3:7³). Het vertrouwen dat de Heere graag in Zijn kinderen ziet, is geen vleeselijke overmoed, zoals sommigen menen. Eerbied past ons als wij worden toegelaten in de hoogste vertrouwelijkheid en nauwste omgang met Christus. Als wij worden uitgenodigd de Zoon te kussen, blijft een heilige vrees vereist: 'Dient de HEERE met vreze, en verheugt u met beving.' Wij hebben reden tot verheuging als God ons, arme wormen, Zijn genade verwaardigt, maar dan moeten wij toch ook beven in het besef van die overweldigende heerlijkheid en grootheid waartoe wij naderen (Hebr. 12:28). Het huis dat de Heere verkiest boven de tempel is een bevend hart (Jes. 66:2). Als Hij zo'n hart verkiest, zal Hij het ook rijk inrichten. Zijn tegenwoordigheid zal licht, leven, vreugde, kracht, genade en heerlijkheid zijn.
5. Wat u ook doet tijdens de eredienst, doe het uit alle macht. Werp die bij God zo gehate, luie, ongeïnteresseerde, lauwe zielsgesteldheid ver van u. Zet u met uw hele wezen neer onder de prediking. Het is niet genoeg om alleen lichamelijk aanwezig te zijn. God dienen met uw lichaam is net zo weinig waard als lichamelijke oefening. De lichamelijke eredienst is maar het karkas van de eredienst. Het dienen van God met de ziel is de ziel van de eredienst.

3 Clarkson noemt Ps.3:7, maar deze tekst lijkt hier niet te passen.

Mensen die alleen met hun lippen tot God naderen, zullen ervaren dat God ver weg blijft. Niet alleen onze lippen, onze mond en tong, maar ook ons verstand, ons hart en onze genegenheden moeten ernstig op God gericht zijn in de eredienst. Niet alleen onze knie, onze hand en ons oog, maar ook ons hart, geweten en geheugen moeten dat doen. David zegt niet alleen: 'mijn vlees verlangt naar U', maar ook: 'mijn ziel dorst naar U.' Als ons hele wezen God verwacht, zal Hij tot ons naderen. Wij zullen God vinden wanneer wij Hem met ons gehele hart zoeken (Deut. 4:29).

Verwacht God met uw hele wezen. Dien Hem met alles wat in u is. Laat dát uw werk zijn. Wees daarin even ijverig voor uw ziel, als u zich inzet om te voorzien in de behoeften van uw lichaam. Geestelijke luiheid is de ondergang voor uw ziel. Het leidt tot verwoesting. Uw ziel zal wegwijnen als door een ziekte. Mensen die zich niet opwekken om tot God te gaan, zullen door veel zwakheden neergedrukt worden. Geestelijke luiheid leidt tot armoede in de ziel. Luiheid is een grote verderver (Spr. 18:9). In plaats van meer genade te verwerven, vergooit hij die (Spr. 20:4). Deze tekst kunnen we ook geestelijk uitleggen. De ziel is dan als een bedelaar, alsof hij niets heeft. Zelfs tijdens de oogst, te midden van de overvloed, terwijl anderen de zoete vruchten van Gods openbare inzettingen inzamelen en een voorraad aanleggen voor de winter, voor een kwade dag, heeft zo'n ziel niets. Terwijl anderen overvloed hebben, heeft de geestelijke luiaard niets (Spr. 12:17)⁴.

De ijverige man zal verrijkt worden met kostelijk goed, ja met het kostbare nut van de openbare eredienst. De Heere is een Beloner van hen die Hem ijverig zoeken. Mensen die zich ijverig voorbereiden voor de eredienst, zich met ijver onder het Woord zetten, die achteraf vlijtig overdenken zullen rijk worden in God. De Heere zal hen in het gebruik van de openbare inzettingen zegenen met geestelijke schatten, en daardoor zullen zij de eredienst nog hoger gaan achten.

4 Clarkson noemt deze tekst, maar die lijkt hier niet te passen.